Aan de orde is het debat over de **benoeming van de Voorzitter van de Tweede Kamer**.

De **voorzitter**: Wij gaan in debat met de kandidaten voor de functie van Voorzitter van de Tweede Kamer. In vak K hebben beide sollicitanten plaatsgenomen, mevrouw Verbeet en de heer Aptroot. Na de eerste termijn van de kant van de Kamer zal ik het lot laten beslissen in welke volgorde de kandidaten op de vragen vanuit de Kamer gaan antwoorden. Ik geef eerst het woord aan de Kamer om die vragen te stellen. Als eerste is het woord aan de heer Bosma.

□

De heer **Bosma** (PVV): Voorzitter. Het kiezen van een Voorzitter is altijd een feestje. Wie er ook wint, wij tonen aan dat wij de baas zijn over onszelf, dat niemand de Kamer de wet voorschrijft, behalve de Grondwet, en dat we dus ook onze eigen leiding kiezen. Die positie is waardig voor dit lichaam in de democratie.

Ik wil om te beginnen de twee kandidaten even alle eer bewijzen. Ik dank hen voor de bereidheid om deze publieke sollicitatieprocedure te ondergaan. In 2002 deden wij dit voor het eerst op deze manier, in alle openbaarheid, hier in de plenaire zaal. Inmiddels is het traditie geworden en wat de PVV-fractie betreft, blijft dat ook zo. Ik dank de beide kandidaten ook voor hun brieven. De PVV wordt er vaak van beschuldigd, met simpele oplossingen te komen. Ik zal dat vooroordeel vandaag met veel plezier bevestigen. Wij willen het niet moeilijker maken dan het is: de beste moet het worden, lidmaatschap van een partij is minder belangrijk. De afgelopen jaren is mevrouw Verbeet ons voorgegaan. Zij heeft ons met veel schwung geleid en ook in het openbaar waardig vertegenwoordigd. Zij verdient daarvoor alle lof. De PVV geeft evenzeer graag jong talent een kans en hoort graag wat de ideeën van collega Aptroot zijn. De derde fractie van deze Kamer – wat voelt het heerlijk om dat nog eens te zeggen – laat zich graag verrassen. Zeker onze nieuwe leden zakken wat dieper in hun zetels en volgen dit alles met extra veel belangstelling. Wat ons betreft, mag de beste winnen.

Wij horen om te beginnen graag welke toekomstplannen de kandidaten hebben voor de Kamer, tenslotte toch het hoogste lichaam in onze democratie. Waar moet dit stukje van de Staten-Generaal zijn over tien jaar? In het verleden werden nog wel eens nieuwerwetse fratsen vernomen, zoals het plan dat de Kamer op allerlei plaatsen in Nederland zou moeten vergaderen. De Staten-Generaal komen naar je toe deze zomer. Daar is gelukkig niets meer van vernomen, maar mijn fractie wil toch weten wat voor ideeën de beide kandidaten hebben over deze Kamer. De heer Aptroot gaf een intrigerend voorproefje in zijn brief. Hij schrijft: ik vind dat de Kamer beter kan en moet functioneren. Wij zijn erg benieuwd naar een nadere uitwerking daarvan.

Heel belangrijk is natuurlijk de vraag hoe de volgende Voorzitter ons sterker maakt tegenover onze tegenspeler, het kabinet. Ooit schreef Kamervoorzitter Anne Vondeling een boekje met de titel "Tweede Kamer, lam of leeuw"? Om welk beestje het ook gaat, hoe zorgt de nieuwe Voorzitter ervoor dat het wat meer tanden krijgt? Bijvoorbeeld willen ministers nog wel eens proberen om weg te komen met het niet-beantwoorden van vragen uit de Kamer. Hoe willen de kandidaten ervoor zorgen dat bewindspersonen hier altijd het achterste van hun tong laten zien? Hoe staan we samen sterker tegenover de coalitie? Hoe zorgt de Kamervoorzitter dus voor een versterking van het dualisme? Dat kan betrekking hebben op het niet-beantwoorden van vragen, maar ook op de soms ellenlange betogen van bewindspersonen, waarin geen gemeenplaats wordt geschuwd en geen open deur niet wordt ingetrapt, zonder dat daaruit veel informatie valt te destilleren. Uiteraard is deze vraag een stuk minder van belang als de PVV aan de macht komt.

De volgende discussie hoort wellicht eerder thuis in de commissie voor de Werkwijze der Kamer of in het Presidium, maar mijn fractie hoort graag de mening hierover van beide kandidaten. Hoe staan de kandidaten tegenover de regel dat er steun van 30 zetels nodig is voor een spoeddebat? Willen de beide kandidaten zich daar in de toekomst hard voor maken of zeggen zij dat het wel wat minder kan met het aantal spoeddebatten? Het is ook de vraag of de kandidaat bereid is de functie voor de volle periode te vervullen. Nu kabinetten het veelal een stuk minder lang uithouden dan vier jaar, is dat misschien iets minder van belang geworden. Wij willen het echter toch graag weten. Zijn beide kandidaten bereid en van plan om de periode vol te maken?

De Voorzitter zit niet alleen voor, maar is ook nauw betrokken bij het Kamerbedrijf. De Kamer is groter dan de plenaire zaal. Het vormgeven aan die structuur, uiteraard in overleg met de staf, is een zwaarwegende zaak. Over welke managementcapaciteiten menen de beide kandidaten te beschikken om die taak daadwerkelijk te kunnen uitvoeren?

Bij de Partij voor de Vrijheid bestaat waardering voor de manier waarop mevrouw Verbeet de afgelopen jaren actief was. Ik zei dit al eerder. Ik maak de Kamer echter toch graag deelgenoot van een piepklein gevoel van onbehagen dat in de warme boezem van mijn fractie bestaat. Het is onze indruk dat de huidige Voorzitter bij het onderwerp massa-immigratie toch meer op het vinkentouw zit en een tikje meer geneigd is om de sprekers van de PVV in toom te houden, voor zover dat nodig is, terwijl andere parlementariërs wat meer de vloer krijgen. Dit kan inbeelding zijn, maar juist hierover moet zonder taboes gesproken worden. Dit geldt eigenlijk voor alle onderwerpen. Ik herinner eraan dat Filips de Goede de Staten-Generaal heeft opgericht in 1464 om de kruistochten te organiseren. De Staten-Generaal heeft dus van oudsher iets met de islam. Dit geeft nogmaals aan dat wij dit onderwerp voluit moeten kunnen bespreken, al was het alleen om onze stichter Filips de Goede van Bourgondië die zelf naar het Heilige Land is getrokken, te eren.

In een beetje sollicitatieprocedure zit een mooie casus: wat zou u doen als? Beste kandidaten, stel dat een Kamerlid de dubbele nationaliteit van een bewindspersoon aanroert – dat Kamerlid kan Fritsma heten, maar dat is niet direct nodig – wat zou u doen als u op dat moment de hamer hanteert? Vraagt u de spreker om zijn woorden terug te nemen? Stelt u voor, hem het woord te ontnemen of vindt u dat dit onderwerp moet kunnen worden besproken?

Wat ons betreft moet een Voorzitter voorzitten en dus elk debat leiden, als het even kan. Een Voorzitter is ook maar een mens, dus dit kan niet altijd. Het is soms een lange zit. Wat de Partij voor de Vrijheid betreft is echter het hanteren van de hamer de corebusiness van een

Voorzitter. Hebben de kandidaten daarom een maximale toewijding aan juist die taak, namelijk om hier in de plenaire zaal actief te zijn?

Wij zijn een parlement met een rijke geschiedenis. Ik stipte dat net al even aan. Ik denk in dit verband aan onze stichting in de zuidelijke Nederlanden, in onze geboortestad Brugge, aan onze tijd in Brussel, waar wij tot volle wasdom kwamen aan de zijde van Willem van Oranje en aan onze tijdelijke vestiging in Antwerpen tot de val van die stad. Als ik hier in de zaal rondkijk, is daar niets van terug te zien. Deze zaal zou op elke plek in de wereld kunnen staan. Dit had ook het praathuis kunnen zijn van elk willekeurig land of elke willekeurige vereniging. Wij zijn mijns inziens het enige parlement ter wereld dat niet laat zien van welk land het parlement is. In veel parlementen zijn krachtige symbolen te zien: de vlag, het wapen of een schilderij van iemand uit zijn geschiedenis. Hoe staan de kandidaten daar tegenover? Volgens mijn partij is het goed als de Voorzitter positief staat tegenover die mooie Nederlandse symbolen. Die herinneren ons immers eraan voor welk land wij opkomen. Wat willen de kandidaten in het werk stellen om duidelijk te maken dat dit het parlement van Nederland is?

In het verlengde daarvan heb ik nog een opmerking. Helaas wappert op het dak van dit gebouw de vlag van de Europese superstaat. Wij zien binnen dit gebouw soms meer symbolen opduiken van het EU-nationalisme. Mijn partij vindt dat dit soort zaken vooral te zien moet zijn in Brussel en niet hier. Als er zo nodig een EU-symbool in dit gebouw geplaatst moet worden, laat het dan een bodemloze put zijn. Dat is ook leuk voor de kinderen. Ik vraag daarom aan de kandidaten of ons mooie gebouw straks het toneel wordt van veel meer symbolen van het EU-nationalisme. Of is die vlag meer dan genoeg. Zien wij hier straks overal sterretjes?

Ik wens de beide kandidaten veel succes bij de beantwoording. Nogmaals, moge de beste winnen!

□

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de beide collega's voor hun kandidatuur. Een open kandidaatstelling en wat ons betreft ook een vrije stemming maken dit proces open en democratisch. Zo hoort het in dit huis. Tegelijkertijd is dit ook een ongewis proces voor de betrokkenen. Alleen al om die reden verdienen zij lof en waardering.

De profielschets die er ligt, is helder en beknopt. Deze is ook niet aangepast na de laatste aanpassing van vier jaar geleden. De functie van Kamervoorzitter ontwikkelt zich echter wel verder. Nieuwe tijden stellen de Voorzitter voor nieuwe uitdagingen. Zo lieten de omgangsvormen in de Kamer de afgelopen periode bij tijd en wijle te wensen over, soms ook in de richting van de Voorzitter. Er waren veel verzoeken tot spoeddebatten; de Voorzitter moest zelfs een wachtlijst aanleggen om het gewone Kamerwerk niet in de verdrukking te laten komen. Een en ander kwam het aanzien van de Kamer niet altijd ten goede.

De Kamervoorzitter heeft ook de komende jaren een belangrijke rol in het weer versterken van het gezag en de positie van de Kamer. In het licht van de grote doorstroming schenkt de profielschets terecht veel aandacht aan ervaring. Opnieuw zal, in onze ogen, de Voorzitter het evenwicht moeten bewaren tussen ervaring en vernieuwing, ook in het Reglement van Orde en het bewaken van onze gebruiken. In de profielschets is in 2006 op initiatief van de heer Pechtold toegevoegd het criterium "vernieuwingsgezind". Anderen voegden daar toen weer snel aan toe "gericht op verbetering". Niet elke vernieuwing is immers per definitie een verbetering. Hier is wel een relativering op zijn plaats. De Voorzitter kan niet meer dan de meerderheid en het Reglement van Orde haar of hem toestaan. Dat geldt in de dagelijkse gang van zaken, maar zeker ook bij de introductie van vernieuwingen. Verbeteringen in ons werk zijn daarom een opdracht aan ons allemaal. Natuurlijk heeft de Voorzitter daarbij een bijzondere verantwoordelijkheid.

Het parlement zag en ziet zich de komende jaren gesteld voor verschillende uitdagingen. Ik zou graag de visie van de kandidaten horen op ten minste de volgende drie. Mijn eerste punt betreft het aanzien van de Kamer. Hoe kijken zij daar tegenaan? Moeten wij daar somber over zijn? Hoe zouden zij dat willen versterken? Mijn tweede punt is de positie van de Kamer ten opzichte van het kabinet. Dat is een essentieel punt dat bijna dagelijks moet worden bewaakt. Mijn derde punt is dat de Kamer als huis van de democratie open en transparant moet zijn en dat wij tegelijkertijd steeds vaker te maken hebben met vraagstukken van veiligheid. Daar zit spanning tussen. Beide zullen moeten worden bewaakt. Ik vraag de kandidaten naar hun visie daarop vanuit de rol van de Voorzitter.

Ik heb een aantal specifieke vragen aan de heer Aptroot. Ik dank hem voor zijn brief. Het is een duidelijke brief met een duidelijk accent op het belang van bedrijfsvoering. Waar hij minder over zegt, is de rol van de Kamervoorzitter als externe vertegenwoordiger. Die valt – zo zou men kunnen zeggen – uiteen in drie delen, namelijk de Voorzitter als gezicht van de Kamer naar de hele samenleving toe, de Voorzitter als vertegenwoordiger van het parlement in het buitenland – dat is niet onbelangrijk – en het steeds opkomen voor de positie van de Kamer in relatie tot het kabinet. Op dat laatste punt zou ik de heer Aptroot een vraag willen stellen. Er is een langlopende discussie die nog niet is beslecht – die zal waarschijnlijk nooit worden beslecht – over de embargoregeling, de mogelijkheid die de Kamer heeft om tijdig de stukken te kunnen inzien om zich te kunnen voorbereiden op haar werk. Wat gaat hij op dat punt doen om de positie van de Kamer te bewaken? Wat is zijn visie op dualisme?

De heer Aptroot schrijft in zijn brief dat vragen altijd moeten worden beantwoord en dat hij dat gaat bewaken. Dat is een zeer terecht punt. Een voorliggende vraag is natuurlijk wanneer een antwoord een antwoord is en hoe hij dat gaat beoordelen. De ministers gaan immers uiteindelijk over hun eigen antwoord. Hoe gaat hij ervoor zorgen dat de goede antwoorden worden gegeven? Dat is een interessante uitdaging.

In zijn brief schrijft hij verder dat het functioneren van de Kamer beter kan en moet. Hij heeft het daarbij over de inrichting en het verloop van de vergaderingen. Kan hij daar nader op ingaan? Wat zijn bijvoorbeeld zijn ideeën ten aanzien van het vragenuur – ziet hij op dat punt nog mogelijkheden tot verbetering en, zo ja, welke? – en ten aanzien van de spoeddebatten. Met name in het licht van het belang dat ook minderheden in deze Kamer hun inbreng moeten kunnen leveren en zaken moeten

kunnen agenderen, zie ik uit naar zijn reactie op het punt van de spoeddebatten.

Hoe kijkt de heer Aptroot aan tegen de uitkomsten van het proces van de zelfreflectie? Op welke wijze is hij van plan om die discussie verder te brengen?

Een vraag aan beide kandidaten betreft de verdeling van het budget – daar zit een voortdurende spanning – tussen enerzijds de fracties of de individuele leden en anderzijds de Kamerorganisatie. Wij hebben bijvoorbeeld vaak gepleit voor versterking van de onderzoeksfunctie. Hoe gaan de kandidaten dat evenwicht en die verdeling bewaken? Ik hoor graag hun beider reacties daarop.

Ik heb tot slot nog enkele vragen aan de huidige Voorzitter, mevrouw Verbeet. Zij heeft het voortouw genomen in het proces van zelfreflectie, na een motie van de heer Schinkelshoek. Hoe kijkt zij daarop terug? Wat zijn volgens haar de belangrijkste conclusies die zijn te trekken uit dit proces en, vooral, hoe moet daarmee worden verder worden gegaan? Hoe gaan wij dit proces van verbetering en vernieuwing verder brengen?

Mevrouw Verbeet heeft bij herhaling geknokt voor een goede informatievoorziening rond de embargoregeling. Hoe kunnen wij de embargoregeling overeind houden zodat de Kamer goed voorbereid haar werk kan doen?

Ik dank beide kandidaten bij voorbaat.

□

De heer **Schouw** (D66): Voorzitter. Het is geweldig om als nieuwkomer een maidenspeech te mogen houden over het hoogtepunt van de democratie in deze Kamer, de verkiezing van de nieuwe Voorzitter. Dat is een belangrijk gegeven. Ik vind het mede namens mijn fractie heel fijn dat er twee geweldige kandidaten zijn, die ook nog beiden fantastische brieven hebben geschreven met de meest prachtige beloften.

De fractie van D66 vindt dat de Voorzitter van deze Kamer moet zorgen voor vier dingen. Het eerste is de kwaliteit van het debat. Dat punt is net al even aan de orde geweest. Dat gaat het ook om taalverruwing of om wat in de campagne is gaan heten "gehakketak". Het zou fijn zijn als de Voorzitter daar streng, alert en degelijk op is.

Het tweede wat de Voorzitter moet doen, is kritisch kijken naar de bestaande cultuur, de bestaande werkwijze van deze Kamer, juist om - zoals de vorige spreker ook zei - de gezagspositie van deze Kamer op te poetsen. Daaraan zal iets moeten gebeuren. Wij hebben het net al even gehad over het aantal spoeddebatten. Het is natuurlijk wel heel bijzonder dat de vorige Kamer als een soort erfenis nog een aantal spoeddebatten heeft achtergelaten. Dan ga je je toch afvragen wat daar nu zo spoedeisend aan was. Ik zou het ontzettend goed vinden als de nieuwe Voorzitter daar de vinger op legt en zegt: dames en heren, zo gaat dat niet.

Het derde punt dat de fractie van D66 naar voren wil brengen, is de zelfstandige rol van deze Kamer ten opzichte van het kabinet. Wij vinden dat de Voorzitter in al zijn facetten moet zorgen dat het dualisme hier in de Kamer tot zijn recht komt.

Het vierde wat ik met mijn fractie heel belangrijk vind - misschien is dat ook een beetje mijn gemankeerdheid, ik kom uit de Eerste Kamer - is ervoor te zorgen dat Europa meer in deze Kamer komt. Europa is een ontzettend belangrijke bestuurslaag. Wij zullen dus veel meer invloed moeten uitoefenen vanuit deze Kamer op die bestuurslaag.

Wij vinden dus, kort samengevat, dat er echt een vernieuwingsagenda moet komen voor deze Kamer. Ik heb de stukken nog eens bestudeerd rondom de parlementaire zelfreflectie. Volgens mij kan niemand in deze zaal beweren dat alle aanbevelingen en conclusies ook zijn uitgevoerd. Er moet nog heel veel gebeuren en het zou doodzonde zijn als dat een dode letter bleef. Ik heb aan beide kandidaten een viertal vragen op hoofdlijnen.

Kunt u toezeggen dat u met zo'n vernieuwingsagenda komt, gebaseerd op de conclusies, aanbevelingen en analyses uit de parlementaire zelfreflectie?

Zo ja, welke concrete maatregelen stelt u dan voor ter realisering van die vernieuwingsagenda? Zou u ook willen toezeggen dat u daar eind september 2010 mee komt? Het is belangrijk dat wij bij de start van deze Kamer daarmee aan de gang gaan.

Kunt u kort uw visie geven op een dualistische houding van deze Kamer ten opzichte van het kabinet? Uit welke concrete maatregelen kan dat dan blijken?

Hoe gaat u Europa naar deze Kamer halen?

De **voorzitter**: Mijnheer Schouw, ik wil u namens uw collega's graag feliciteren met het feit u hier voor het eerst een speech hebt gehouden. Ik moet u teleurstellen dat ik de vergadering nu niet schors, want dan komt er wel erg veel onrust in dit debat. Wij maken dat op een ander moment goed met u.

(geroffel op de bankjes)

□

Mevrouw **Smilde** (CDA): Voorzitter. Namens de CDA-fractie wil ik mijn waardering uitspreken voor de opstelling van degenen die zich kandidaat hebben gesteld voor het Kamervoorzitterschap. Ondanks de ambitie is dat toch ook altijd een zaak van een beetje raar gevoel in de buik.

Voor de CDA-fractie wegen het gezag en de waardigheid van de Tweede Kamer heel zwaar. Naar onze mening zijn die de afgelopen jaren tanend geworden. De woordkeuze en omgangsvormen, maar ook de chaotische ontwikkelingen rond de spoeddebatten, hebben in het land tot onbegrip geleid en soms zelfs de lachlust opgewekt. Naar ons idee is de rol van de Voorzitter hierbij cruciaal. Een Voorzitter hoort boven de partijen te staan en collega-Kamerleden onvermoeibaar en onophoudelijk aan te spreken op een ordentelijke vergaderorde. Daarom willen wij de volgende vragen aan de kandidaat-Voorzitters stellen.

Hoe ziet u uw rol als Voorzitter, en dan niet algemeen, maar met voorbeelden van hoe iets moet, of juist niet moet, tijdens de vergaderingen? Wat gaat u doen aan de chaotische ontwikkeling van de spoeddebatten? Gaat u initiatieven nemen om daarvoor een betere regeling te treffen? Hoe kijkt u aan tegen de interactie met het kabinet, zowel uw eigen positie in het kabinet als tussen het kabinet en de Kamer? Hoe bewaakt u een correcte opstelling van de Kamerleden tegenover hun gasten in vak K en ook andersom van de mensen in vak K tegenover de Kamerleden? Hoe kijkt u aan tegen de afspraken over een embargoregeling met Prinsjesdag? Welke initiatieven neemt u om een sfeer van feedback

naar uzelf te creëren? Dit betreft, met andere woorden, het vermogen tot zelfreflectie. Hoe gaat u zich profileren als Voorzitter voor alle Kamerleden?

De heer Aptroot heeft gesteld dat hij verbeteringen wil doorvoeren ten aanzien van de inrichting en het verloop van vergadering. Hij noemt in dit verband het vragenuur. Kan hij concreet aangeven wat hem daarbij voor ogen staat? Mevrouw Verbeet zegt daarover niets. Ik verneem ook graag haar antwoord op deze vragen.

□

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie): Voorzitter. De fractie van de ChristenUnie ziet de verkiezing van de Voorzitter als een belangrijk moment voor de Tweede Kamer, niet alleen voor haar leden maar ook voor al diegenen die in de organisatie van de Kamer hun plek hebben. Dan zijn wij afhankelijk van de Kamerleden die zich voor deze positie beschikbaar stellen. Fijn dat twee leden dat gedaan hebben. Het zou natuurlijk niet gek zijn geweest als zich meer kandidaten hadden aangemeld. Het is immers mooi als er wat te kiezen valt.

Bij vernieuwingsgezindheid denkt de ChristenUnie aan het voortdurend verbeteren van de informatievoorziening aan de Tweede Kamer. Informatie is immers van cruciaal belang voor het uitoefenen van de belangrijke taak van de Kamer: het controleren van de regering. Wij hebben behoefte aan een adequate informatievoorziening en aan verwerking van informatie, opdat wij deze op een goede wijze kunnen inzetten in de debatten met de regering. Daarom een vraag aan beide kandidaten. Welke nieuwe dingen wilt u gaan ondernemen? Welk doel hebt u daarbij voor ogen? De ChristenUnie zit namelijk niet te wachten op vernieuwingen om de vernieuwingen.

Wij verwachten van een Voorzitter dat er niet alleen begrip is voor de mogelijkheden van het ambtelijke apparaat – in de profielschets wordt hier ook over gesproken – maar ook voor de mogelijkheden en onmogelijkheden van kleinere fracties. De ChristenUnie hecht weinig waarde aan het onderdeel in de profielschets dat bij gelijke geschiktheid de voorkeur uit moet gaan naar een vrouw. Bij de definitieve uitslag van de verkiezingen vorige week dinsdag werd gemeld dat nog nooit zo veel vrouwen zitting hebben genomen in de Tweede Kamer. Verschillende vrouwen zijn met voorkeurstemmen gekozen. Kortom, waar hebben wij het over? De ChristenUnie wil een goede Voorzitter die zowel in- als extern als het boegbeeld van de Kamer weet te opereren.

Ik heb nog enkele vragen. Het is voor onze fractie moeilijk kiezen. Ik zie dat de kandidaten een pen in de aanslag hebben. Misschien kunnen ze elkaar eens diep in de ogen kijken en bedenken welke sterke eigenschap ze in hun tegenkandidaat zien. De ChristenUnie hoort graag hun reactie.

Dan het proces van zelfreflectie. Door verschillende sprekers is het al genoemd. Mevrouw Verbeet gaat er in haar brief wat explicieter op in. Men name van de heer Aptroot wil ik graag horen hoe hij het proces van zelfreflectie beoordeelt dat in de vorige Kamerperiode heeft plaatsgevonden. Wat wil hij daarmee gaan doen?

Mevrouw Verbeet heeft het in haar brief over betere methodes om actuele zaken te agenderen. Betekent dit dat zij de 30 ledenregeling wil aanpakken? De heer Aptroot gaat hier in zijn brief niet expliciet op in. Ik wil graag van hem horen hoe hij tegenover de spoeddebatten staat. In ieder geval kan het op de sympathie en steun van de ChristenUnie rekenen als deze regeling wordt aangepakt.

□

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Laat ik mijn bijdrage beginnen met het wijden van een enkel woord aan de heer Schouw. Volgens traditie – bij een bijzondere gelegenheid als deze wordt dat weleens vergeten – wil ik hem namens de Kamer feliciteren met zijn maidenspeech. Ik zie uit – volgens mij geldt dit ook voor mijn collega's – naar de goede samenwerking. Het betoog van de heer Schouw was doorspekt van bestuurlijke vernieuwing. Hij merkte fijntjes op dat zijn fractievoorzitter nog iets in de profielschets heeft gekregen met betrekking tot vernieuwingsgezindheid gericht op verbetering. Zo kennen wij D66 weer. Ik wil de heer Schouw heel veel succes wensen in de Tweede Kamer.

Voorzitter. Ik schakel nu over naar een mooie, jonge traditie in de Tweede Kamer. Zelf heb ik het een paar keer mogen meemaken: de sollicitatie naar het Voorzitterschap van de Tweede Kamer. De GroenLinks-fractie vindt het heel belangrijk dat Kamerleden hier vrij over kunnen beslissen. Ik zeg het nog maar eens opdat iedereen het weet. Ik heb de profielschets erbij gehaald. Het getuigt van enige moed om zo'n sollicitatieprocedure in te gaan. Als je niet moedig genoeg bent om dat te doen, ben je ook niet geschikt als Kamervoorzitter. De GroenLinksfractie heeft met grote belangstelling de sollicitatiebrieven van beide kandidaten gelezen. Ook de profielschets hebben wij serieus bekeken. Ik stel enige vragen aan de kandidaten.

Een belangrijke vraag voor ons is hoe de kandidaten denken dat de positie van de Kamer tegenover het kabinet verder versterkt kan worden. Een aantal collega's heeft gesproken over spoeddebatten. Ik moet zeggen dat de GroenLinks-fractie nooit spoeddebatten aanvraagt als dat niet nodig is. Spoeddebatten hebben alles te maken met het versterken van de positie van de Kamer tegenover het kabinet. Het komt vaak voor dat spoeddebatten aangevraagd worden over zaken die in het kabinet spelen. Het is volstrekt logisch dat deze vervolgens door de Kamer worden aangekaart. Dat heeft alles te maken met een sterke positie van de Kamer. Voordat beide kandidaten zeggen: "weg met die spoeddebatten", wil ik graag dat zij ingaan op mijn nuancering ervan.

Graag wijs ik beide kandidaten op de beroemde motie-Van Gent, voorgesteld op 8 oktober 2009, om de begrotingsstukken op de vrijdag voorafgaande aan Prinsjesdag openbaar te maken. Ik hoor graag van beide kandidaten hoe zij gaan bewerkstelligen dat het echt op die manier gaat gebeuren. Dat heeft ook weer alles te maken met een sterke positie van de Kamer tegenover het kabinet.

Ik wil graag weten wat de uitdagingen zijn voor de komende periode. Ik noem bijvoorbeeld de vernieuwingsagenda. De kandidaten hebben beiden een uitgebreide brief gestuurd. Mij viel op dat mevrouw Verbeet – laat ik haar sollicitant 1 noemen – veel aandacht had voor die vernieuwingsagenda. Wellicht kan ze daar nog een toelichting op geven. In de brief van sollicitant 2, de heer Aptroot, viel mij een opmerking op over de beperkingen van de organisatie in een aantal

zaken. Welke zijn dat volgens hem? Aan wie ligt dat? Hoe gaat hij die zaken verbeteren?

Ik stel nog een vraag aan de heer Aptroot. In de profielschets staat een kopje "Sekse". Onder dat kopje staat dat bij gelijke geschiktheid de voorkeur uitgaat naar een vrouw. Waarom vindt de heer Aptroot zich meer geschikt dan mevrouw Verbeet voor de Voorzittersfunctie?

Hoe willen beide kandidaten de levendigheid van het debat, het duale systeem, zo veel mogelijk bevorderen? Zonder dat het hier continu uit de hand loopt, natuurlijk, want daar ben ik zelfs op tegen.

Rest mij beide kandidaten veel succes te wensen met de beantwoording. Het is natuurlijk spannend. Ze hoeven van mij elkaar niet in de ogen te kijken. Ik ben ook niet zo geïnteresseerd in de kriebels in hun buik of in hun tenen. Ik wil graag heldere antwoorden op mijn vragen. Ik wens hen beiden veel succes!

□

De heer **Elias** (VVD): Voorzitter. Ook namens mijn fractie dank aan de kandidaten om mee te willen draaien in wat met recht toch wel de meest openbare sollicitatie van ons land genoemd mag worden. Het is goed dat er een open verkiezing plaatsvindt. Ik sluit me aan bij anderen die dat gezegd hebben. Dit fenomeen heeft zich in dit huis nu zodanig genesteld dat wij inmiddels voorzichtig van een parlementaire traditie kunnen spreken; een goede parlementaire traditie.

Een grote meerderheid van de hier aanwezigen kent de kandidaten, hun gedrevenheid en hun inzet voor de publieke zaak. Daarnaast hebben zij beiden hun ambities en ideeën in hun brieven aan ons in algemene termen vrij helder geschetst. Voorafgaand aan hun antwoorden op de vele gestelde vragen – daar hangt vanmiddag bij de stemming veel vanaf – is er eigenlijk maar één objectief verschil tussen beide kandidaten. Als de zittende kandidaat vandaag wordt herkozen, kan worden bespaard op de kosten van het schilderij dat wordt vervaardigd bij het afscheid van een Voorzitter. Dat is eigenlijk het enige objectieve verschil. Na de voorgaande sprekers rest mij nog slechts een enkele vraag om de individuele keuze bij de stemming van straks te helpen bepalen. Die vragen stel ik graag aan beide kandidaten gelijkelijk.

Allereerst wil ik bij het begin beginnen, zoals je dat bij iedere sollicitant doet en probeert hem of haar te verleiden het vuur voor de functie te zien vlammen. Waarom wilt u nu eigenlijk écht Kamervoorzitter worden? Wat drijft u ten diepste? De heer Bosma vroeg het ook al: bent u bereid de volle parlementaire periode Voorzitter te blijven?

Ziet u een rol voor de Voorzitter bij de aansturing van het ambtelijk apparaat dat de Kamer bijstaat? En zo ja, hoe ziet u die rol dan meer precies? In uw beider brieven wordt daarop wel enigszins gehint, maar ik zou er toch iets meer over willen horen.

Verder schrijft u allebei aan ons hoezeer u het van belang vindt dat Kamerleden fatsoenlijk en goed worden ondersteund. Zoals collega Dijsselbloem net al aanstipte, valt die ondersteuning in drieën uiteen: de onderzoeksondersteuning van de Kamer als zodanig, de fractieondersteuning op het niveau van individuele Kamerleden en de technische ondersteuning, bijvoorbeeld telefonie en automatisering. Kunt u ons iets meer vertellen over uw opstelling in die drieslag?

De buitenwereld is soms kritisch op het functioneren van de Kamer zelf. Daarom stel ik – heel neutraal – de volgende vraag aan beide kandidaten. Welke algemene verbeteringen in het openbaar functioneren van de Kamer zou u willen aanbrengen? Kunt u daar zo concreet mogelijk over zijn?

Voor onze fractie is het ook belangrijk hoe beide kandidaat-Voorzitters in de praktijk invulling denken te gaan geven aan de zogeheten oranjekaartprocedure. De Voorzitter kan met collega-Voorzitters van andere nationale parlementen binnen de EU bespreken hoe die parlementen omgaan met de bevoegdheden van een nationaal parlement om Europese regelgeving als eerste te beoordelen en eventueel zelfs te verwerpen. Hoe gaat u in het overleg met uw collega's met die bevoegdheid om? Hoe ziet u die procedure in de praktijk van alledag werken?

Wij wachten de antwoorden van beide kandidaten af. Aan het eind van de middag weten wij wie onze nieuwe Voorzitter zal zijn. Ik zeg het mijn collega Van Gent graag na dat het in ieder geval iemand is die enige moed niet kan worden ontzegd.

□

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Voorzitter. Ik wil de kandidaten danken voor de bereidwilligheid om de zware functie van Voorzitter van onze Kamer te bekleden. Mijn fractie heeft met veel belangstelling de brieven gelezen. De fractie van de Partij voor de Dieren hecht veel waarde aan een Voorzitter die bereid en in staat is boven de partijen te gaan staan, los van de vraag of die groot of klein zijn. Mijn fractie vindt het van groot belang dat het Voorzitterschap door een Kamerlid wordt bekleed dat in het verleden met respect en diplomatie heeft gesproken met en over mede-Kamerleden, ondanks eventuele politieke verschillen van inzicht.

Verder meent mijn fractie dat het de komende kabinetsperiode extra van belang is om het dualisme tussen Kamer en kabinet te bevorderen. Op welke wijze denken beide kandidaten de dualiteit tussen Kamer en kabinet te kunnen bevorderen? Graag een reactie daarop.

Dan enkele vragen aan de heer Aptroot. Hij heeft als Kamerlid een nadrukkelijk politiek profiel en schuwt de provocatie niet. Op welke wijze denkt hij daar afstand van te kunnen doen als Voorzitter? In het verleden heeft de heer Aptroot in niet mis te verstane bewoordingen te kennen gegeven wat hij vindt van het aantal Kamervragen dat in dit huis wordt gesteld. Hoe ziet hij dat in het licht van zijn kandidatuur?

Dan een aantal vragen aan mevrouw Verbeet. Op welke punten wil zij haar gevoerde beleid continueren en welke veranderingen in het Voorzitterschap stelt zij voor, mocht zij die voor ogen hebben? In haar sollicitatiebrief noemt zij spoeddebatten en het vragenuur als ergernis. Welke ideeën om deze ergernissen weg te nemen heeft zij, zonder dat dit tot gevolg heeft dat individuele leden of kleinere fracties minder democratische mogelijkheden krijgen?

Hoe denken beide kandidaten over een versterking van de controlerende taak van de Kamer met betrekking tot de inhoud, dit mede gezien in het licht van de scheve verhouding tussen inhoudelijke ondersteuning van Kamerleden en bewindslieden? Als Kamerlid moet je het

met anderhalve of tweeënhalve medewerker immers opnemen tegen departementen waar duizenden ambtenaren de ministers terzijde staan.

Ook de besluitvorming op Europees niveau blijft van groot belang en van invloed op vele beleidsterreinen. We moeten als parlement nog actiever onze bijdrage aan die Europese besluitvorming leveren. Hebben de kandidaten daar concrete ideeën over?

En, niet onbelangrijk, hoe gaat de nieuwe Voorzitter de bewindslieden aansporen om daadwerkelijk antwoord te geven op vragen die de leden van dit huis in deze zaal en in commissiezalen aan hen stellen? De ervaring leert ons dat de Kamer veel te vaak met een kluitje in het riet wordt gestuurd en dat er geen echte en volledige antwoorden worden gegeven op vragen vanuit de Tweede Kamer. Welke visie hebben de kandidaten daarop en hoe willen zij gaan voorkomen dat het voortdurend een "kluitje in het riet"-verhaal wordt?

Tot slot. Hoe gaan de kandidaten de samenwerking tussen de Eerste en de Tweede Kamer verbeteren, gezien het feit dat er bijvoorbeeld regelmatig fricties zijn bij de planning van de behandeling van wetsvoorstellen?

Nogmaals dank aan deze twee kandidaten voor hun bereidheid om de taak op zich te nemen.

□

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. De verkiezing van een Voorzitter van de Tweede Kamer is toch wel een bijzonder moment. Deze verkiezing symboliseert namelijk de onafhankelijkheid van deze Kamer. Deze Kamer bepaalt haar eigen spelregels en kiest haar eigen scheidsrechter.

Hoe zit het met het spelinzicht van onze kandidaat-Voorzitters? Een goede scheidsrechter trekt zelden een gele kaart. Hij of zij kan een wedstrijd aanvoelen, een wedstrijd lezen, zoals dat zo mooi heet. De Voorzitter van deze Kamer moet een debat kunnen lezen: wanneer fluit je, wanneer laat je doorspelen en wanneer geef je voordeel? Hoe gaan deze kandidaat-Voorzitters dat aanpakken? Gaan zij het debat leiden met de klok – één, twee of drie keer interrumperen of alleen als de minister een blokje heeft afgerond – of gaan zij het debat leiden met hun politieke gevoel? Gaan wij in de Tweede Kamer debatten voeren waarin de Kamerleden de ministers en elkaar onderling ondervragen en waarin zij verschillen duidelijk maken en tot oplossingen komen, ook als daar wat meer tijd voor nodig is?

Als je een onderwerp in deze Kamer met spoed wilt bespreken, dan moet je zeker geen spoeddebat aanvragen, want spoeddebatten verdwijnen meestal op de plank. Dat is natuurlijk een rare zaak. Wij begrijpen dat de agenda van deze Kamer snel vol is, maar dit gebouw kent heel veel kamers, waar elk uur van de dag debatten kunnen worden gevoerd. Wat vinden de kandidaten van het voorstel om bij een volle agenda spoeddebatten niet alleen in deze zaal, maar ook in een van de vele andere zalen van dit gebouw te laten plaatsvinden?

De Voorzitter van de Tweede Kamer heeft veel verschillende functies. De Voorzitter is een goede manager die ervoor zorgt dat alle medewerkers van de Kamer hun werk goed kunnen doen. Wij moeten ook goed zorgen voor onze medewerkers. Hoe staan de kandidaten tegenover het uitbesteden van de werkzaamheden van deze Kamer? Ik denk hierbij aan het restaurant, de ICT, de repro of zelfs de beveiliging. Een aantal diensten is al uitbesteed, zoals de schoonmaak. Zijn de kandidaten bijvoorbeeld bereid, die schoonmakers weer gewoon in dienst te nemen? Ik kan de kandidaten verklappen dat dit, als de kandidaat-Voorzitters dit willen, ontzettend veel sympathie zal opleveren van de Kamerleden – kijk, zij knikken allemaal – van de SP.

De Voorzitter is ook het boegbeeld van deze Kamer, misschien zelfs een hoeder van het parlement, ook tegenover de regering. Leden van deze Kamer moeten steeds vaker vragen stellen. Een van de redenen is dat vragen door de regering te laat of in het geheel niet worden beantwoord. Voelen de kandidaten hierin een verantwoordelijkheid? Zijn zij ook bereid, ministers achter de broek te zitten die nogal wat moeite hebben om Kamerleden van informatie te voorzien of die zelfs moties die Kamerbreed zijn aanvaard, niet uitvoeren? Zien de kandidaten daar een taak voor zichzelf? Het is natuurlijk aan de Kamer om op te treden als ministers ons niet goed informeren, maar welke rol zien de kandidaten voor zichzelf weggelegd in dat geval of bijvoorbeeld als ministers het hele debat zitten te twitteren?

Ons land heeft een sterk coalitiestelsel waarin een meerderheid van de Kamer zich nauw verbindt met de regering. Veel van de parlementaire controle komt dus op de schouders van een minderheid van deze Kamer. Wij achten het van groot belang dat de rechten van de minderheden worden beschermd. Ook hier zouden de kandidaten grote sympathie kunnen winnen bij die kant van het parlement. Wij achten het van groot belang dat de rechten van minderheden worden beschermd. Wat is de opvatting van de kandidaten over de 30 ledenregeling, de afspraak dat 30 leden van deze Kamer een debat kunnen aanvragen? Is dit recht van de minderheid bij de Voorzitter in veilige handen?

Ten slotte dank voor beide brieven; mooie, interessante brieven, met veel voornemens om te vernieuwen. Mijn hart sloeg een beetje over, vernieuwen om het vernieuwen zal het toch niet zijn? Daar moeten wij altijd erg bij fronsen. Mijn fractie is wel erg voor verbeteringen. Ik ben dus erg benieuwd welke verbeteringen de kandidaten voorstaan. Beiden noemen nadrukkelijk het vragenuurtje. Wij zijn dus in het bijzonder geïnteresseerd in de visie die de kandidaten hebben op het vragenuurtje.

□

De heer **Van der Staaij** (SGP): Het is heel wat om voor een sollicitatiecommissie van 148 leden te verschijnen. Dus alleen al daarom waardering voor de bereidheid van u beiden om zich kandidaat te stellen voor het Voorzitterschap en in te gaan op de vragen die bij de verschillende fracties leven. Waardering ook voor de brieven die u beiden al geschreven hebt en waarin u uw kandidatuur hebt toegelicht.

Voorzitter, een opmerking vooraf wat onze fractie betreft. Het is heel interessant om de visie van de kandidaat-Voorzitters op allerlei onderwerpen te horen, maar wij willen wel een beetje voorkomen dat allerlei beloftes worden uitgelokt die niet waargemaakt kunnen worden. Bijvoorbeeld over het Reglement van Orde gaat de Kamer zelf en daarbij doet het niet zo heel veel ter zake wat de kandidaat-Voorzitters van iedere bepaling afzonderlijk vinden, maar veel meer hoe zij gegeven de spelregels die wij hebben, daaraan invulling willen

geven, dus hoe zij met die gereedschapskist zullen omgaan.

Terugkijkend op de afgelopen periode zijn wij over heel veel zaken tevreden, bijvoorbeeld de manier waarop het proces van zelfreflectie vorm is gegeven en de vertegenwoordiging van de Kamer naar buiten toe. Zo zou nog veel meer te noemen zijn.

Er is een punt van zorg en aandacht wat de SGP-fractie betreft en daartoe wil ik mij nu dan ook beperken. Dat is het punt van het aanzien en het gezag van de Kamer. Daarom aan beide kandidaten de volgende twee vragen. Ten eerste, hoe wilt u bevorderen dat een waardig en inhoudelijk debat plaatsvindt, dat ook fatsoensnormen en omgangsvormen in acht worden genomen? Ten tweede, welke mogelijkheden ziet u om tegemoet te komen aan de kritiek op de spoeddebatten-cultuur en de invulling van het vragenuur? Op deze punten die ook al door andere sprekers naar voren zijn gebracht, zouden wij graag nog helderheid willen van beide kandidaten.

De vergadering wordt van 16.20 uur tot 16.30 uur geschorst.

□

De heer **Aptroot** (VVD): Voorzitter. Ik complimenteer de heer Schouw met zijn maidenspeech. Het is maar weinigen in dit huis gegund om over dit onderwerp, de verkiezing van de Voorzitter, een maidenspeech te houden. Wij mogen de heer Schouw na afloop van dit debat feliciteren met dit bijzondere gegeven, zo heb ik begrepen.

Ik zal een aantal opmerkingen meenemen die ik eigenlijk in alle verhalen van de afgevaardigden heb gehoord. Daarna zal ik nalopen welke punten ik eventueel nog heb laten liggen.

Opvallend vond ik de vraag van de heer Elias: waarom wilt u echt Voorzitter van de Tweede Kamer worden? Ik vind zelf dat ik een echte volksvertegenwoordiger ben. Mensen die mij kennen, vinden dat ook. Ik hou van het werk als volksvertegenwoordiger. Ik heb het vier perioden in de gemeenteraad van mijn dorp gedaan, één periode in de provinciale staten en inmiddels twee perioden in de Kamer. Ik vind het volksvertegenwoordigerschap en het dualisme heel belangrijk. Ik vind het heel geweldig om nu te mogen beginnen aan mijn derde periode in de Kamer. Maar ik heb ook wel het gevoel dat het voor ons allen, met ons allen nog beter zou kunnen gaan. Mijn motivatie is om datgene wat in veel opzichten al best aardig gaat, gewoon te verbeteren. De positie van de Kamer moet worden versterkt. Ik wil er met name voor zorgen dat Kamerleden beter kunnen functioneren. Kamerlid is een van de allermooiste functies die je maar kunt bedenken, maar het is ook een van de lastigste banen. Veel mensen in het land denken misschien dat het makkelijk is hier in die blauwe stoeltjes, maar ik kan na zeven jaar zeggen dat het een ontzettend zware klus is. Bijna alle collega's werken toch wel heel hard. Dan praten wij niet over een 36-, 38-, 40- of 50-urige werkweek, maar ver daarboven. De faciliteiten voor Kamerleden zouden veel beter moeten zijn.

Wil ik het voor een volle periode doen? Ja. Ik begin aan een nieuwe periode als volksvertegenwoordiger en ook in het verleden heb ik elke periode afgemaakt. Ik ben van plan om deze periode als Kamerlid af te maken. Zeker als ik Voorzitter word, besef ik dat het gaat om de volle periode van in principe vier jaar.

Er is gevraagd naar managementkwaliteiten. Wat voor persoon ben ik? Welke stijl heb ik? Ik heb in de loop der jaren verschillende functies bekleed. Naarmate je ouder wordt, kun je er ook meer bekleed hebben. Men heeft mij hier leren kennen als een van de Kamerleden die houdt van een scherp debat, maar wel altijd beschaafd en nooit over de grenzen of over het randje heen. Ik hou van een pittig debat. Ik denk dat het goed is dat je bij allerlei debatten duidelijk maakt wat de punten van overeenkomst zijn, maar ook de punten van verschil. Ik heb allerlei andere functies bekleed. Ik ben wethouder en locoburgemeester geweest, Voorzitter van een vertrouwenscommissie, Voorzitter van een brancheorganisaties, Voorzitter van een beursgenoteerd fonds, wat ook heel lastig is omdat je altijd moet kijken hoe je met informatie omgaat en omdat je iedereen op elk moment gelijk moet behandelen. In deze functies, zo kan ik de Kamer verzekeren, doe ik het anders dan dat ik optreed als fractiewoordvoerder. Ik heb dat ook in mijn brief vermeld. Ik besef dat, als ik Kamervoorzitter zou worden, mijn rol een andere is dan het even geprofileerd optreden en even scherp een punt namens een fractie neerzetten. Dat is dan over. Dat mag in de periode van het Kamervoorzitterschap niet gebeuren en dat zal ook niet gebeuren. Elders heb ik in andere posities laten zien dat ik heel goed namens allerlei partijen kan spreken. Ik denk aan het bedrijfsleven, als lid van het dagelijks bestuur van het stadsgewest Haaglanden, als vertegenwoordiger van de hele gemeenteraad. Ik heb laten zien dat ik dat kan en ik zal dat ook doen.

Dan het aanzien en het gezag van de Kamer. Ik begrijp dat wij ons daar collectief zorgen over maken. De Voorzitter heeft daarin een bijzondere rol. In feite hebben wij alle 150 hierin een rol, maar degene die in de Voorzittersstoel zit, heeft een bijzondere verantwoordelijkheid. Ik heb de afgelopen jaren, eerst als voorzitter van de vaste commissie voor OCW en daarna van Rijksuitgaven, geprobeerd daaraan invulling te geven. Ik heb geprobeerd de commissie goed te laten functioneren en de leden zoveel mogelijk de ruimte te geven, maar wel op een manier waarop we een behoorlijk aanzien en gezag houden. Sommige leden vonden het zelfs vervelend dat ik het niet vind kunnen dat zij elkaar in de vergaderzaal tutoyeerden. Men moet het niveau absoluut hoog houden, wat een bijzondere verantwoordelijkheid voor de Voorzitter is. Ik zal mijn best doen om ruimte te geven aan het debat, want dat moet wel. De woordvoerders moeten namens hun fractie hun standpunt stevig neer kunnen neerzetten, en er moet onderling sprake zijn van een goed debat, zij het altijd binnen bepaalde grenzen, zodat aanzien en gezag niet alleen worden gehandhaafd. Ik ben een dualist in hart en nieren. Dualisme is overigens niet alleen een kwestie van het systeem, want ik heb ook onder het monisme gewerkt in de gemeenteraad, waar sommigen, waaronder ik, heel dualistisch waren. Ook in het dualistische systeem zijn sommigen heel monistisch bezig. Dat is een kwestie van instelling. Dualisme is het bestaansrecht van de Kamer, als controleur van de regering. Ik zal daarvoor vechten.

Er zijn allerlei terreinen waarop daaraan wat kan gebeuren. De embargoregeling is genoemd. Ik vind het ondenkbaar dat Kamerleden zich niet fatsoenlijk op een debat, laat staan op een zo belangrijke begrotingsbehandeling kunnen voorbereiden. Je moet de stukken tijdig

hebben. Ik vind het absoluut noodzakelijk dat er een goede embargoregeling is. Ik weet dat het Presidium en de Voorzitter daarvoor hebben gevochten, maar ik heb mij er zeer aan geërgerd dat er een soort compromis uit is voortgekomen, waarbij bepaalde fracties per vijf leden één exemplaar kregen. Alsof je één van de vijf leden kunt vertrouwen, en vier niet. Dat kan niet waar zijn. Ik vind eerlijk gezegd dat alle 150 leden recht hebben op volledige formatie. Ze moeten zich daarop kunnen voorbereiden, ook als ze geen woordvoerder zijn. Het kan niet zo zijn dat er geen goede embargoregeling is, of een embargoregeling met beperkingen ten opzichte van een deel van de Kamer. De embargoregeling moet zo zijn dat alle 150 leden alle benodigde informatie op tijd krijgen. Minder is eigenlijk niet aanvaardbaar. Daarvoor wil ik vechten.

Er is gesproken over het aanzien en het gezag van de Kamer. Ik vind het vragenuur daaraan niet bijdragen. Eerlijk gezegd vind ik het ook niet erg productief. Dat komt omdat wij het niet goed hebben georganiseerd. Dat begint al bij de tijdsverdeling. Een lid stelt een vraag, waarover het twee minuten mag doen, waarna de bewindspersoon vijf minuten mag antwoorden. Vaak merken wij dat er dan een soort algemeen verhaal is gehouden, iets wat we ook in de algemene overleggen zien. Daar komen rompteksten, die lang voordat de leden vragen hebben gesteld zijn opgesteld, want de bewindspersoon wil ze gebruiken als een soort extra persconferentie. Dat kan niet langer. Maar: uiteindelijk beslissen wij met zijn 150'en hoe we het doen. Ik kan mij indenken dat we van het vragenuur een echt vragenuur maken. Zelf moeten wij maar wennen aan het feit dat een vraag kort is, en geen lang betoog, waarna de Voorzitter steeds moet zeggen dat de spreektijden om zijn. Daarbij kan het strak hanteren van de klok goed zijn. Ik vind dat de bewindspersoon geen vijf minuten moet krijgen, maar bijvoorbeeld twee tot drie minuten. Als bewindspersonen teksten voorlezen die geen vragen op de antwoorden zijn, moeten ze kunnen worden afgekapt. Natuurlijk moeten we met respect met de bewindslieden omgaan, maar zij komen naar de Kamer om met haar het debat aan te gaan en om te antwoorden. Zelf heb ik in algemene overleggen, als voorzitter en als lid, gezegd: voorzitter, ogenblikje graag, we hebben vragen gesteld, de tijd tikt voort, de bewindspersoon is al tien minuten aan het woord en heeft nog geen vragen beantwoord, hij is bezig met teksten die wij gewoon in de stukken kunnen lezen. Herhaling van informatie is zonde van onze tijd, en komt het debat niet ten goede.

Een punt van zorg vind ik ook de ondersteuning van de leden van de Kamer, niet omdat wij naar mijn mening allerlei luxe dingen willen, maar telefonie en ICT vind ik nog steeds her en der gebrekkig. Dat zijn toch de meest basale zaken die in deze lastige functie optimaal geregeld moeten zijn. Dit is toch eigenlijk een zeven-dagen-in-de-week-, 24-uur-per-dagbaan. Dat geldt ook voor de ondersteuning. Ik weet dat wij met elkaar hebben kunnen regelen dat er meer fractieondersteuning is, maar ik denk dat wij kritisch moeten bekijken of die beperkte uitbreiding voldoende is en of niet meer nodig is. Ik heb de indruk dat hetgeen wij gezamenlijk aan mogelijkheden hebben qua onderzoekscapaciteit absoluut onvoldoende is. Bij het kleine BOR, het Bureau Onderzoek en Rijksuitgaven, is naar mijn indruk de werkdruk heel hoog. Als daar sprake zou zijn van een beperkte uitbreiding van de capaciteit, krijgen wij veel betere ondersteuning. De werkwijze van het BOR is heel efficiënt. Over wat er van het BOR komt, zijn wij allemaal toch over het algemeen zeer tevreden. Een of twee mensen zoeken iets uit en dat komt alle 150 Kamerleden ten goede. Daarna laten wij natuurlijk eenieder de eigen politieke kleur er overheen leggen en kijken wij verder, maar ik meen dat enige uitbreiding van de onderzoekscapaciteit absoluut nodig is om de Kamer beter te laten functioneren.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Ik mag toch een toelichtende vraag stellen, voorzitter?

De **voorzitter**: Dat mag u, ja.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): De heer Aptroot geeft aan op enkele punten de organisatie en de ondersteuning van de Kamerleden te willen verbeteren. Dat spreekt natuurlijk aan, maar tegelijkertijd moet ik, zijn verkiezingsprogramma lezend, constateren dat er de komende jaren nogal fors wordt bezuinigd op de overheid. Vertaalt dit zich ook naar de begroting van de Kamer? Welke posterioriteiten gaat de heer Aptroot stellen om deze uitbreidingen die hij aankondigt of bepleit, mogelijk te maken?

De heer **Aptroot** (VVD): Ik begrijp de vraag van de heer Dijsselbloem. Wat mij betreft behoef je niet per se te concluderen dat het budget van de Kamer omhooggaat. Er kan best nagegaan worden of er elders nog wel wat te vinden valt. Daar zou ik dan wel eerst opnieuw in moeten duiken. Ik heb dat twee jaar geleden ook gedaan. Als je een drukkerij in huis hebt die ook kleurendrukwerken verzorgt en waar straks wellicht weer een dure machine voor wordt gekocht, dan denk ik dat het misschien iets minder zou kunnen voor die paar keer dat je kleurendrukwerk hebt en dergelijke. Dus er is misschien her en der te besparen. Ik vind wel dat de gehele organisatie gericht moet zijn op die 150 Kamerleden die een ontzettend zware en lastige baan hebben en dat die een betere ondersteuning behoeven. Dan kan het efficiënt zijn om juist een investering te doen in het BOR, omdat die alle Kamerleden ten goede komt en efficiënter is, in plaats van dat je continu alle fractieondersteuning verhoogt. Op dat laatste punt hebben wij overigens gelukkig al een stap gezet die naar mijn mening ook hard nodig was.

Dan kom ik op de 30 ledenregeling. Ik vind dat een lastige. Het is terecht dat er rekening wordt gehouden met minderheden en kleinere fracties. Dat moet sowieso de instelling van ons zijn. Het gebeurt ook heel veel, ook in commissie- en procedurevergaderingen, dat als iemand een wens heeft of informatie nodig heeft en ergens over wil praten, daarin als het al maar een beetje redelijk lijkt – dat is bijna altijd zo – wordt bewilligd. Ik zou mij wel kunnen indenken dat wij de 30 ledenregeling iets anders inrichten. In de huidige situatie kunnen twee fracties elk spoeddebat of elke interpellatie aanvragen aangezien ze genoeg leden hebben hiervoor. Ik zou mij kunnen indenken dat je tot een gevarieerder regeling komt, waarbij je uitgaat van een minimumaantal leden of enkele fracties. Als meerdere kleinere fracties een debat graag willen, zou je dat net zo zwaar kunnen laten wegen als het feit dat het aantal leden wordt gehaald. Ik vind het op zichzelf bijzonder dat als een fractie een wens heeft voor een debat en daarvoor geen enkele steun heeft in de Kamer, dit een hogere prioriteit zou hebben

dan wanneer meerdere fracties iets willen. Ik zou er dus voor om zijn om de 30 ledenregeling wat dat betreft variabel te maken, waarbij dus ook gekeken wordt naar het aantal fracties. Dan zou je misschien het aantal leden wat kunnen verhogen, maar als bijvoorbeeld drie fracties dat wensen zou dat debat of die interpellatie er ook moeten kunnen komen.

Mevrouw **Smilde** (CDA): U geeft aan dat het flexibel zou kunnen zijn. Ons probleem is er in gelegen dat het vaak wat chaotisch verloopt en je op geen enkele manier invloed hebt op het onderwerp. Vanmiddag hebben wij daarvan een fraai voorbeeld gezien: over iets wat op de agenda van de procedurevergadering staat, wordt toch nog een debat aangevraagd. Juist dat aspect schaadt het aanzien van de Kamer in het land. U zegt eventueel te denken aan fracties, maar zou u ook initiatieven willen nemen met betrekking tot het doel, namelijk dat een minderheid een debat kan aanvragen, met inachtneming van het behoud van de waardigheid van de Kamer? Wilt u daar initiatieven op nemen of dat ter discussie stellen? Dan moet er niet alleen worden gekeken naar aantallen, maar ook naar dat doel en het bijeffect. Hoe kijkt u daar tegenaan?

De heer **Aptroot** (VVD): Ik ben het er op zichzelf mee eens dat het gaat om het doel. Wij willen een minderheid ook die mogelijkheid geven en het onderwerp goed vaststellen, maar uiteindelijk moet er wel een besluit worden genomen. Dan heb je of een regeling met dertig leden of een normale meerderheid of je hebt de bevoegdheid van de Voorzitter. Het is nog steeds zo dat de Kamer haar eigen agenda bepaalt, en dat is ook goed, en niet alleen de Voorzitter. Dat moet wat mij betreft ook zo gebeuren, maar ik vind wel dat wij ernaar moeten kijken. We zouden ook kunnen bekijken of het aanvragen van spoeddebatten en overleggen weer moet worden teruggelegd naar de commissievergadering, zodat er in enige rust en niet in de haast van de regeling van werkzaamheden wordt overlegd. Als men dan een uitkomst heeft, moet die sowieso breed gedragen zijn. Als deze niet breed gedragen is, maar als een of meer fracties zeggen dat zij iets hoe dan ook toch op de plenaire agenda willen, kan het bij de regeling van werkzaamheden.

De heer **Van Raak** (SP): Mijn fractie hecht zeer veel waarde aan de 30 ledenregeling. De heer Aptroot laat het toch nog een beetje in het midden; we kunnen dit doen of we kunnen dat doen. Wij willen eigenlijk niet zoveel doen, want wij willen gewoon een 30 ledenregeling. Ik heb ook een alternatief gegeven voor als er te veel spoeddebatten zijn voor de agenda van deze Kamer. Er staat hier van alles leeg. In allerlei andere delen van het gebouw kunnen debatten worden gevoerd. Zou dat niet een mooie oplossing zijn, zodat we de 30 ledenregeling gewoon netjes in stand kunnen houden, als het gaat om respect voor minderheden en voor het parlement?

De heer **Aptroot** (VVD): Voorzitter. Ik denk dat ik juist wat ruimte bood door te zeggen dat de 30 ledenregeling wel bijzonder is. Een aantal fracties heeft al voldoende leden, namelijk dertig, en dan komt dat debat er. Er zijn twee fracties die elk spoeddebat en elke interpellatie kunnen afdwingen. Als je gaat tellen is de situatie ook zo dat vier of vijf fracties dat samen niet kunnen. Uiteindelijk moet er een voorstel komen waar de Kamer over beslist, maar in zekere zin denk ik dat het goed is om het aantal leden wat te verhogen en dat er ook een nieuwe mogelijkheid is als meerdere fracties iets willen. Dan heb je in zekere zin nog meer respect voor de kleine fracties en de minderheden en dan is het niet zo dat één fractie eigenlijk de hele agenda alleen zou kunnen maken. We zouden de verschillende modellen moeten bekijken. Tijdens de parlementaire zelfreflectie hebben we hierover gesproken en toen kwamen we er niet uit. Als we niet tot een gezamenlijke oplossing hiervoor komen, dan blijft de huidige 30 ledenregeling. Dat is volstrekt duidelijk. Ik heb daar op zichzelf geen moeite mee, maar ik denk dat het toch iets beter zou kunnen. Dan het punt van de andere zalen. Het heeft mijn grote voorkeur om het plenaire debat alleen in de plenaire zaal te hebben. Als we uitwijken naar elders, lijken AO's mij het meest geschikt. Deze kunnen altijd plenair worden afgerond.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Ik vind eigenlijk dat er hom of kuit moet worden gegeven. Begrijp ik het goed dat de heer Aptroot zegt dat hij de regeling wil verzwaren voor de Partij van de Arbeid en de VVD, omdat zij anders in hun eentje een spoeddebat kunnen aanvragen, en dat hij de regeling voor de kleinere fracties wil versoepelen? Dat suggereert hij een beetje, maar dan wil ik duidelijker weten wat hij daarmee bedoelt. Moeten het dan twee, drie of vijf fracties zijn die zaken doen met elkaar? Het lijkt nu op een wat filosofische beschouwing, terwijl de heer Aptroot weet dat wij hierover vaker met elkaar hebben gesproken en dat wij toen hebben besloten om de 30 ledenregeling intact te houden. Ik ben wel benieuwd naar de vernieuwing die gaat plaatsvinden en ook naar de harde cijfers, want anders laten we de waarheid in het midden en daar komt alleen maar gedoe van.

De heer **Aptroot** (VVD): Ik betwijfel of we hier al zaken gaan doen, maar ik begrijp dat u duidelijkheid wilt. Ik heb deelgenomen aan de parlementaire zelfreflectie, waarbij wij er niet uitkwamen. Mijn gedachte is dat je de grens wat kunt verhogen, maar dat je ook een andere grens kunt maken waarbij er enkele fracties zijn die dat doen. Dan zou je bijvoorbeeld kunnen bepalen dat er een debat wordt gevoerd als drie fracties dat willen. Dit biedt de mogelijkheid om meer rekening te houden met de kleine fracties, maar er is tegelijkertijd een drempel om te voorkomen dat één fractie de hele agenda kan bepalen. Dit lijkt mij een fraaie regeling.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): "Het lijkt mij", "zou kunnen" en "het is een mogelijkheid" hoor ik nu, maar wij kiezen vandaag de Voorzitter die in dit soort kwesties een voortrekkersrol vervult. "Het zou kunnen", "het is een mogelijkheid" of "het is in overweging te nemen" is mij echt te vaag. Ik wil graag weten waar de heer Aptroot nu precies voor staat als hij spreekt over de 30 ledenregeling, want anders wordt het een lastige keuze. Hij schrijft in zijn brief dat hij graag helder is over dit soort zaken. Misschien kan hij nu iets preciezer zeggen hoe hij dit voor zich ziet?

De heer **Aptroot** (VVD): Ik ben bang dat ik dan in herhaling val. Je kunt de huidige 30 ledenregeling handhaven. Ik ben er niet voor om de regeling te schrappen en er niets voor in de plaats te krijgen zodat

alles alleen nog bij meerderheid kan verlopen. Mijn persoonlijke voorkeur gaat uit naar een regeling waarin het aantal leden is verhoogd, maar er ook een andere drempel is die niet te moeilijk te nemen is waardoor bijvoorbeeld een debat mogelijk is als drie fracties dat willen. Dit is natuurlijk ook een kwestie van bespreking in het Presidium, met de Commissie voor de Werkwijze en uiteindelijk in de Kamer.

De heer **Schouw** (D66): De brief van de heer Aptroot staat bol van dienstbaarheid en serviceverlening. Wij zijn allemaal klanten en de klant staat centraal, zegt hij. Ik hoor graag van hem of de Voorzitter een initiator is, een leider die met een vernieuwingsplan komt en zegt: hier sta ik voor en ik zal de troepen overtuigen. Of ziet hij de Voorzitter als een volger die ziet waar een meerderheid te halen is en dan trouw de voorstellen uitvoert? Kan hij dit toelichten?

De heer **Aptroot** (VVD): De heer Schouw vraagt naar een vernieuwingsagenda. Wat mij betreft krijgt de Kamer die en dan zo kort mogelijk na het zomerreces. Hij spreekt over september. Of dat kan worden gehaald, weet ik niet, maar ik wil in ieder geval niet lang na het zomerreces dit soort voorstellen doen. Zo'n voorstel wordt natuurlijk op een aantal plaatsen besproken en uiteindelijk moeten er meerderheden voor komen. Er is niets mis mee om met voorstellen te komen, maar als de meerderheid het net iets anders wil of het niet wil, dan is dat een feit. Dan moet ook de Voorzitter, dan moet juist de Voorzitter dat accepteren. Ik zal een ander voorstel voor de 30 ledenregeling doen in de geest van het antwoord dat ik zojuist heb gegeven aan mevrouw Van Gent.

Verder zou ik de tijden van het vragenuur willen aanpassen. Nu kan een Kamerlid in twee minuten vragen stellen en krijgt de bewindspersoon vijf minuten om te antwoorden. Wij hebben gemerkt, ook vandaag weer, dat het soms heel moeilijk is om een beknopt antwoord te geven en dan heb je na vijf minuten niet de indruk dat je antwoord hebt gekregen op je vragen. Dan is er nog gelegenheid voor een vervolgvraag van één minuut waarna de bewindspersoon nog drie minuten de tijd krijgt. Ik zou die termijnen behoorlijk willen terugdringen waardoor ook andere fracties met vervolgvragen aan bod komen. Het wordt dan waarschijnlijk een veel flitsender vragenuur en wij kunnen wij het dan toch redden binnen één uur waarbij de Kamer in ieder geval voldoende aan haar trekken is gekomen.

Ik ben ook echt van plan om bewindslieden aan te spreken als er geen antwoord wordt gegeven. Ik zal dan tussentijds de beantwoording onderbreken en zeggen: wij willen dat u nu antwoord geeft op de gestelde vragen. Wij gaan niet over het antwoord van de leden van het kabinet, daar gaan zij zelf over, maar ik ben van mening dat de Voorzitter moet bewaken dat de tijd efficiënt wordt gebruikt en dat de bewindspersoon antwoordt op de vragen van de Kamer. Daar staat hij of zij hier voor en niet om het eigen verhaal nog eens uitgebreid te herhalen, want het staat vaak al in de stukken. Dit gebeurt hier maar al te vaak.

Naast dit bewaken van het antwoord op de vragen zal ik ook het uitvoeren van moties goed volgen. De leden zijn daar over het algemeen ook heel scherp op en terecht, maar het is volstrekt duidelijk dat de regering een motie moet uitvoeren als de Kamer haar heeft aangenomen.

Ik ben het eens met de opmerkingen dat Europa ook naar de Tweede Kamer moet worden gebracht. Wij moeten Europa binnenhalen. Europa regelt zaken voor en over ons. Als wij ons daar niet mee bemoeien, heeft het weinig zin om achteraf te klagen. Nederland heeft, bijvoorbeeld, de oranjekaartprocedure voor elkaar gekregen. Het initiatief daartoe lag in dit huis, naar aanleiding van het feit dat de Nederlandse bevolking de Europese grondwet afwees. Wij moeten er echt op toezien dat deze wordt gebruikt als dat nodig is. Dat betekent dat wij ervoor moeten zorgen dat desbetreffende voorstellen van de Commissie bij ons zijn geagendeerd, al is het maar in checklists, die per commissie kunnen worden afgeturfd. Zo kunnen wij van bepaalde zaken zeggen dat die akkoord zijn, of over andere voorstellen onze grote zorg uiten en duidelijk maken dat wij niet willen dat ze zomaar doorgaan. En als de Kamer zoiets besluit, vind ik het ook een taak van de Voorzitter van de Tweede Kamer, omdat het een wens van de Kamer is, om de collega-Voorzitters van andere parlementen te benaderen en te bekijken of die helft van het aantal parlementen kan worden gevonden dat zo'n voorstel van de Europese Commissie kan stoppen.

Ik heb in dezen al een beetje ervaring als voorzitter van de commissie voor de Rijksuitgaven: die hechtte commissiebreed, inclusief ikzelf als voorzitter, zeer aan een betere controle van de uitgaven van de Europese Unie. Zo willen wij heel graag dat de lidstaten in een verklaring zelf verantwoordelijkheid nemen voor de EU-uitgaven die in het eigen land zijn gedaan. Wij willen een dergelijke lidstaatverklaring in alle landen. Wij zijn op bezoek geweest bij de Europese commissie voor de rijksuitgaven, ik heb contact gezocht met collega-voorzitters van de commissies in de andere landen en wij hebben – en dat was een geweldige activiteit van de commissie voor de Rijksuitgaven – andere landen uitgenodigd: hier in huis is een conferentie geweest waarin meer draagvlak is gevonden voor meer controle in onze eigen landen op de Europese uitgaven. Ook het behandelingsvoorbehoud, een ander punt dat door Nederland is bevochten en waarvoor een aantal leden zich hier enorm heeft ingezet, moet het parlement zo nodig benutten. Dat is een zaak tussen ons en de regering, maar ook daarvoor moet de Europese agenda sterk worden bewaakt. Als het allemaal goed gaat, prima; geef dan wat boodschappen mee en loop verder niemand voor de voeten. Maar als het nodig is, moeten we even aan de rem trekken. Met de oranjekaartprocedure en het behandelingsvoorbehoud hebben we nu twee heel goede mogelijkheden voor invloed op de Europese agenda. Ik vind dat we die volop moeten benutten; niet keer op keer, maar we moeten wel elke keer de lijstjes afvinken om te bepalen of zaken kunnen doorgaan of te besluiten dat we moeten ingrijpen. Dat zou commissiegewijs kunnen gebeuren, net zoals algemene maatregelen van bestuur nu al worden voorgehangen: ze zijn afkomstig van de regering en we checken in de commissie, binnen de gestelde termijn, of de zaak kan doorgaan, of besluiten dat we die willen bespreken, omdat we nog wensen, vragen of zorgen hebben, of misschien wel willen stoppen.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Ik zat nog wat te kauwen op uw voorstellen met betrekking tot spoeddebatten en heb daarover nog een vraag. Als ik het goed begrijp, zegt u eigenlijk dat u de 30 ledennorm wilt verlaten of zelfs

loslaten, wat zou leiden tot meer spoeddebatten. Daarvoor kun je kiezen op basis van het principe dat je kleine fracties of minderheden nog meer ruimte wilt geven in de Kamer. In dat geval is mijn vraag: hoe wilt u gaan prioriteren in de nu al overbelaste Kameragenda? Hoe gaat u voorkomen dat andere werkzaamheden, met name op het gebied van wet- en regelgeving, in de verdrukking komen als u de dertigledennorm verder gaat versoepelen?

De heer **Aptroot** (VVD): Uit dit signaal begrijp ik in ieder geval dat wij het erover eens zijn dat wetgeving hoe dan ook moet doorgaan. Die heeft prioriteit; we kunnen een wetsvoorstel niet laten liggen omdat er veel spoeddebatjes en dergelijke zijn. Ik weet niet of met een andere regeling, waarmee enerzijds wat wordt verhoogd, anderzijds wat wordt verlaagd, met respect voor kleine fracties, het aantal spoeddebatten toeneemt. Ik denk dat de Voorzitter ook goed overleg kan proberen en kan gaan praten, zeker als her en der blijkt dat de vraag om spoeddebatten wel erg groot is. Het lastige van de functie van Voorzitter is dat je je niet voortdurend alleen maar kunt beroepen op de regels, want als meerderheden of bepaalde aantallen iets willen, gebeurt dat ook. Ik vind echter wel dat je je functie kunt gebruiken om te bekijken of we beter kunnen functioneren. Dat is in ons aller belang. Op een dag als vandaag worden vier of vijf spoeddebatten aangevraagd en op een gegeven moment heeft zo'n spoeddebat niet meer het effect dat de aanvragers willen. Wij zitten gezamenlijk toch in een soort vicieuze cirkel naar beneden. Ik denk dat we ervoor moeten zorgen dat we daar weer uitkomen. Dat kan volgens mij in ieder geval door allerlei zaken eerst terug te leggen bij de procedurevergaderingen. In commissieverband houdt men in het algemeen goed rekening met minderheden, maar kan men de aanvrager wel beter bevragen dan bij de regeling van werkzaamheden. Wat is je bedoeling? Wat wil je precies weten? Hoe kunnen wij dat organiseren? Zo komt men daar vaak tot heel goede oplossingen.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): De spanning die toch op de Kameragenda staat en door uw voorstel mogelijk nog toeneemt, wordt niet weggenomen met de verwijzing naar de commissies. Het eeuwige dilemma is namelijk dat in de commissies de meerderheid beslist, waardoor kleinere fracties eerder naar de plenaire zaal gaan voor het aanvragen van een spoeddebat. Als u hun dat nog makkelijker maakt – ik heb daarvoor respect want het gaat om het belang van de minderheid – zal de druk op de plenaire agenda echt groter worden. U lost dat voor mij nog niet op.

De heer **Aptroot** (VVD): Mijn idee is niet alleen – dit heb ik ook ingebracht in de stuurgroep parlementaire zelfreflectie – om het makkelijker te maken. Persoonlijk heb ik het altijd gek gevonden – ik wil onderzoeken of ik draagvlak kan krijgen voor die zienswijze – dat één fractie elk spoeddebat kan aanvragen. Als iets echt belangrijk is, moet je toch wel één of twee fracties als medestander kunnen krijgen. In dat opzicht wil ik de drempel dus juist iets verhogen. Dit geeft aan dat ik kijk naar het belang van de Kamer. Mijn eigen fractie is namelijk over de grens van 30 heen gegaan, waardoor zij nu alleen elk spoeddebat of elke interpellatie kan aanvragen, en vindt dit voorstel daarom wellicht niet het meest gelukkig. Ik kijk naar het gezamenlijke belang van de Kamer. Voor de twee grootste fracties wordt het wellicht iets lastiger, maar de rechten van de kleine fracties worden zo gehandhaafd. Het gaat dus om een plus en een min.

Los hiervan – dit wilde ik eigenlijk later in mijn verhaal zeggen – denk ik dat er in de Kamerorganisatie dingen kunnen veranderen waardoor de druk op de plenaire agenda minder wordt. Ik vind het nog steeds vreemd, hoewel ik het wel begrijp, dat er door gebrek aan beschikbaarheid van medewerkers, bijvoorbeeld bij de Dienst Verslag en Redactie, heel lang wordt gepauzeerd, terwijl Kamerleden graag zouden willen doorgaan. Ik wil niet komen aan de goede arbeidsomstandigheden van mensen. In dit bedrijf wordt er drie dagen per week vergaderd, waarbij er zeker richting reces extra druk is. In dat licht zouden wij moeten bekijken of er niet een soort tweeploegendienst kan komen. Dit kost weliswaar iets extra, maar het voorkomt ook dat wij tot diep in de nacht doorgaan, waarmee wij juist geld besparen. Met een betere organisatie zouden wij de plenaire zaal echt beter kunnen benutten, zodat vergaderingen minder uitlopen. Als wij dan tot een spoeddebat besluiten, kunnen wij het ook snel voeren. Het is gek als een spoeddebat pas drie weken later plaatsvindt, of dat er een reces van twee maanden tussen zit, zoals straks weer dreigt te gebeuren. Dat kan niet waar zijn. Het is dus ook een kwestie van organisatie. Ik ben 23 jaar ondernemer geweest. Als de klant iets nodig had, organiseerde je dat; natuurlijk wel op een zodanige manier dat de werknemers het op een goede manier konden uitvoeren. De klant is echter wel koning. Daarbij kunnen wij een slag maken. Het vraagt een andere organisatie, die op het moment zelf wat extra kosten betekent maar waarmee wij kosten kunnen besparen doordat de vergadering minder uitloopt. Wij zijn er hard aan toe om de organisatie op dit punt tegen het licht te houden, gezien het belang van het werk van de 150 Kamerleden.

Er is mij gevraagd naar een sterke eigenschap van de "tegenkandidaat". Ik spreek overigens liever van de "andere kandidaat", want zo zie ik dat. Het is toch heel bijzonder hoe wij hier met zijn tweeën zitten en allebei onze kandidatuur toelichten. Een bijzonder sterke eigenschap van mevrouw Verbeet, de huidige Voorzitter, is haar enorme inzet en beschikbaarheid voor de Kamer. Hoe zij dat doet, vind ik bewonderenswaardig. Ik zou het wat anders invullen, maar voor de manier waarop zij het heeft gedaan, met volledige inzet voor en loyaliteit aan de Kamer, heb ik niets dan lof. In de stuurgroep parlementaire zelfreflectie hebben we ook heel prettig samengewerkt, omdat wij allebei hechten aan dat belang van de Kamer. In dat licht zijn wij geen "tegenkandidaten" maar "medekandidaten", die zich beiden enorm willen inzetten voor de Kamer.

Er is mij gevraagd waar de Kamer volgens mij over vier jaar staat. Ik zou graag willen dat dit bedrijf in een wat rustiger vaarwater komt, in de zin dat de bedrijfsvoering beter loopt en de ondersteuning wordt verbeterd. Er moet meer rust komen bij de voorzieningen voor de Kamerleden en het plannen van de agenda. Net zei ik al dat ik ervoor wil zorgen dat de Kamer indien gewenst kan doorvergaderen en niet hoeft te stoppen omdat om andere redenen het bedrijf anderhalf uur plat gaat, zodat het 's avonds niet te laat wordt. Dit zou de werkwijze en het aanzien van de Kamer ten goede komen. Ik denk dat ik als Voorzitter zou kunnen bijdragen aan een verhoging van het niveau van het debat. Ik houd van een pittig

debat, maar ik zou ook wel scherp kijken als het over het randje dreigt te gaan. Als het over bepaalde grenzen heengaat, moet je ingrijpen en dat kun je naar mijn mening beter te vroeg doen dan te laat.

De heer **Van Raak** (SP): De heer Aptroot wil als Voorzitter meer personeel, meer ondersteuning. Dat vind ik prima, als wij daardoor beter kunnen vergaderen. Hij wil dat echter voor minder geld. Wat is zijn opvatting over uitbesteden? Dat is misschien een manier. De lonen verlagen, slechte arbeidsomstandigheden. Wil de heer Aptroot diensten gaan uitbesteden? Hij had het al over de drukkerij. Of willen wij juist fatsoenlijk zijn voor onze mensen en bijvoorbeeld de schoonmakers weer gewoon in dienst nemen?

De heer **Aptroot** (VVD): Ik heb mij niet uitgelaten over meer of minder geld. Ik heb mij in eerste instantie uitgelaten over het anders, het beter organiseren. Ik denk echt dat dit kan. Ik heb daar in andere functies ervaring mee opgedaan. Met betrekking tot het uitbesteden vind ik in een enkel opzicht dat wij nu te veel uitbesteden. Het feit dat wij echt te weinig onderzoekscapaciteit hebben, heeft naar mijn mening tot gevolg dat wij mensen van buitenaf moeten invliegen zodra er ook maar iets meer onderzoek nodig is. Ik noem een parlementair onderzoek of als we nog verder gaan een parlementaire enquête. Dat invliegen is vaak zo duur dat je beter zelf wat meer capaciteit in huis zou kunnen hebben. Ik ben daarvoor.

Ik vind dat je allerlei zaken hier in huis gewoon beschikbaar moet hebben. Zou echter bijvoorbeeld blijken dat het gewone drukwerk goed in huis geproduceerd kan worden, maar dat je voor die enkele keer dat je bijzonder drukwerk nodig hebt, geen heel dure drukstraat nodig hebt, dan zou ik zeggen: houd de dagelijkse dingen hier in huis en besteed de uitzonderingen dan maar uit. Ik denk niet dat het verstandig is om na een evaluatie de reeds gedane outsourcing van taken gelijk terug te draaien. Ik heb de indruk – dat heb ik de laatste jaren ook bij de raming behandeld – dat er echt mogelijkheden zijn om meer te outsourcen. Immers, dit is een bijzonder bedrijf, met bijzondere werktijden. De medewerkers die hier door het gebouw lopen, hebben een bijzondere verantwoordelijkheid en deels ook vertrouwelijkheid te betrachten. Ik denk dat de huidige situatie redelijk optimaal is, maar ik ben er sowieso voor dat je zaken een keer in de paar jaar weer helemaal tegen het licht houdt.

De heer **Van Raak** (SP): Het is mooi dat we niet de ICT gaan uitbesteden of de beveiliging, de repro of het restaurantbedrijf. Het is een goed idee om dat niet te doen. Toch wil de heer Aptroot meer mensen voor ons onderzoeksbureau en meer mensen voor bijvoorbeeld de stenografische dienst. Dat is fantastisch, maar dan moeten we daar ook meer geld aan uitgeven, lijkt mij.

De heer **Aptroot** (VVD): Voorzitter. Het BOR is een heel kleine groep mensen. Als we daar een aantal mensen aan toevoegen, praten we niet over miljoenen. Het gaat om een veel kleiner bedrag, maar het kost geld. Wellicht kunnen we dat elders weer vinden. Voor de organisatie van de Dienst Verslag en Redactie kan ik mij bijvoorbeeld indenken dat je beter kunt doorwerken als je een tweede ploeg hebt die de pauzetijden kan opvangen. Dat verdienen we weer terug door niet tot een uur 's nachts door te gaan, maar om tien of elf uur 's avonds klaar te zijn, omdat we die nutteloze tijd tussen de debatten niet hebben. Ik merk vaak dat wij graag zouden willen doorgaan, maar dat dit dan gewoon niet kan. Dat is niet een kwestie van meteen meer mensen in dienst nemen. Het is een kwestie van beter organiseren.

Ik heb kennis genomen van de opmerking van de heer Bosma over de symbolen in de zaal. Het is mij nooit zo opgevallen dat dit heel typisch Nederlands is, hoewel er wel een mooie uitleg is van de kleuren, die zeker met ons land te maken hebben. Daar heeft hij gelijk in. Ik vind dat wel aardig, maar het is voor mij de eerste keer dat ik daarop attent word gemaakt. Ik heb daar geen concrete voorstellen voor, maar het is natuurlijk heel interessant voor het Presidium. Als daar vanuit een fractie voorstellen voor komen, zullen we daar goed naar kijken.

Of er meer EU-symbolen komen? Ik weet dat er inmiddels twee vlaggen wapperen. De tweede vlaggenmast heeft een voordeel. In het verleden werd de Nederlandse vlag gestreken op de dag dat wij Europa vierden en dan wapperde er een dag lang de Europese vlag. Ik denk dat de heer Bosma dat niet zou willen. Het voordeel van twee vlaggen is dat elke dag weer de Nederlandse driekleur in top hangt. Ik denk dat zijn fractie daar heel blij mee is en daar zullen we zeker niets aan afdoen. Ik ben het wel met hem eens: het bijzondere hier is niet dat we met 27 EU-landen zijn, maar dat dit het Nederlandse parlement is. Dit is het Nederlandse huis van de democratie en als daar goede voorstellen voor komen, kijken we daar met elkaar naar.

Er is nog een vraag gesteld over de vertegenwoordigende rol naar buiten toe. Ik besef dat het heel belangrijk is dat de Voorzitter namens het hele parlement optreedt. Ik sprak al over de andere rol. Ik zal het parlement met enthousiasme, grote zorg en zorgvuldigheid zowel in het binnenland als in het buitenland vertegenwoordigen. Ik weet dat daar ook representatie bij zit. Zoiets heb ik in een andere functie ook gedaan. Dat vind ik over het algemeen niet vervelend, integendeel. Bovendien weet ik dat dit een essentieel onderdeel van de functie is. Daarom moet je dat op een heel goede manier invullen.

Ik loop mijn aantekeningen nog even snel na. Het zou heel fijn zijn als men mij kon zeggen, welke vraag ik vergeten ben te beantwoorden.

De heer **Bosma** (PVV): Ik help de gewaardeerde kandidaat graag een handje. Om te beginnen is mijn fractie erg gehecht aan de 30 ledenregeling. Als de heer Aptroot daadwerkelijk de hamer in de handen krijgt, hoop ik dat hij ervoor zorgt dat die regeling gewoon blijft bestaan.

Ik had de kandidaat bovendien een casus voorgelegd over het ter sprake brengen van de dubbele nationaliteit van een bewindspersoon. Mijn collega Fritsma heeft dat namelijk gedaan. Hoe had de heer Aptroot in het desbetreffende geval gehandeld?

De heer **Aptroot** (VVD): Ik dank de heer Bosma dat hij de vraag die ik nog niet had beantwoord, nog even noemt.

In principe vind ik dat de Kamer en de leden het onderwerp moeten kunnen bespreken dat zij willen bespreken, voor zover het binnen de agenda past. Daar gaan wij allemaal over. Ik ben niet snel geneigd om iemand het woord te ontnemen of te zeggen dat iemand

zijn woorden moet terugnemen. Het woord ontnemen of het woord laten terugnemen, heeft op zich niet met het onderwerp te maken, maar wel met de manier waarop wij over anderen praten. Bij een misschien onschuldig lijkend onderwerp, kan iemand toch uit de bocht vliegen. Ik heb hier ook wel eens iemand gevraagd om zijn excuses te maken aan een collega-Kamerlid. Dat Kamerlid bezigde namelijk termen die gewoon niet kunnen. Zulke bewoordingen vind ik bij mij thuis onwaardig. Die zijn dus ook niet gepast in het parlement dat een voorbeeldfunctie heeft. Het heeft dus meer te maken met de manier waarop je met elkaar omgaat en hoe je elkaar bejegent dan met het onderwerp. Ik zal daarom proberen ruimhartig te zijn als mensen dingen inbrengen die binnen de agenda en het onderwerp passen. Soms gaan leden echter over de schreef en bejegenen zij de ander onfatsoenlijk. In dergelijke gevallen moet je jezelf als maat nemen. Vind je dat het nog kan, als iemand zoiets tegen je zegt? Als je vindt dat iets niet tegen je gezegd kan worden, moet je dat ook niet tegen een ander zeggen.

De heer **Bosma** (PVV): Het antwoord van de heer Aptroot is helder. Ik kom nog even terug op de 30 ledenregeling. Ik zit namelijk met een klein vakje zwevende kiezers en daarom wil ik dit weten. De kandidaat heeft in dit kader een mooi antwoord gegeven op de vragen van mevrouw Van Gent. Mijn fractie is echter niet enthousiast over een regel die inhoudt dat er voor een spoeddebat meerdere fracties nodig zijn. Op een aantal onderwerpen zal men in dat geval niet meegaan met ons verzoek. Kan de heer Aptroot iets duidelijker aangeven dat hij zich sterk zal maken voor die 30 ledenregeling? Mijn fractie is daar zeer aan gehecht. Ik hoop dat hij het wat harder en steviger kan formuleren dan zojuist.

De heer **Aptroot** (VVD): Ik heb net heel openhartig gezegd dat ik persoonlijk wel eens heb gedacht aan het verhogen van het aantal leden voor het aanvragen van een debat. Tegelijkertijd wilde ik ook een nieuw criterium invoeren, bijvoorbeeld als er drie fracties zijn die iets willen. In een aantal gevallen betekent dit een verruiming. Het is de vraag of daar in de Kamer een draagvlak voor is. Ik zie een enkel lid al nee schudden. Het is echter niet de essentie van wat ik als Voorzitter zou willen. Ik dacht echter dat dit nieuwe criterium een bijdrage zou kunnen leveren. Het is heel simpel: dit wordt eerst in het Presidium besproken en uiteindelijk beslist de Kamer altijd. Als de Kamer er niets voor voelt, dan gebeurt het niet.

De 30 ledenregeling kan mijns inziens anders en beter. Bovendien vind ik dat bij het vragenuur de spreektijden van met name de bewindslieden moeten worden ingeperkt. Wij kunnen ook in de vernieuwingsagenda bespreken dat wij nieuwe voorstellen een periode lang proberen, bijvoorbeeld twee maanden of een maand. Dan kijken wij hoe die uitpakken. Ik wil niet zeggen dat ik de wijsheid in pacht heb en ik wil ook niet zeggen dat het Presidium het altijd bij het recht eind zal hebben. Ik denk echter dat het wel goed is om te kijken of wij verbeteringen kunnen aanbrengen. Als je de 30 ledenregeling zou versoepelen zoals ik heb voorgesteld, kan dat voor fracties met minder dan 30 leden betekenen dat zij in gevallen waarin zij nu met een of twee andere fracties geen spoeddebat kunnen krijgen, dat wel kunnen. Ik denk dat wij goed moeten zien dat het in zekere zin ook tot een duidelijke verruiming leidt.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): De heer Aptroot is nog niet ingegaan op mijn vraag over zijn houding ten aanzien van de rechten van individuele Kamerleden. Ik doel daarmee op het recht om individueel Kamervragen te stellen. Het is vast toeval dat hij aan deze vraag nog niet is toegekomen.

De heer **Aptroot** (VVD): Ja, dat is toeval. Het is heel duidelijk dat een Kamerlid het recht heeft om vragen te stellen, of dat nu hier in de zaal is of schriftelijk. De basis van ons werk is het recht om vragen te stellen, naast het budgetrecht en het recht op informatie. De Grondwet verwijst er zelfs naar. Ik vind dat wij er allemaal voor moeten waken, de Voorzitter in het bijzonder, dat als een Kamerlid vragen heeft en informatie wil, hij die ook krijgt. Het is goed dat als hier om een brief wordt gevraagd, een verzoek om informatie wordt gedaan, eigenlijk automatisch de houding is: dat doen wij met elkaar als iemand daar behoefte aan heeft. Dat vind ik de basis van ons werk, dat wij de informatie kunnen krijgen die wij nodig hebben. Ieder beoordeelt dat zelf.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Dit klinkt mooi en ik zou het graag aannemen van de heer Aptroot. Ik heb echter toch een vraag over eerdere uitlatingen van hem. Hij heeft zich eerder nogal kritisch uitgelaten over Kamerleden die gebruikmaakten van dat recht om niet één, maar misschien tien Kamervragen te stellen. Het zou prachtig zijn als hij afstand kan nemen van die woorden. Ik denk echter wel dat het nodig is om er iets dieper op in te gaan, gezien deze uitlatingen van hem. Het kan nu niet zomaar een belofte zijn. De fractie van de PvdD hecht eraan dat de Voorzitter van de Kamer de rechten van de Kamerleden voluit verdedigt en daar vol voor staat.

De heer **Aptroot** (VVD): Daar kunnen de leden van op aan. Ik heb mij wel eens kritisch uitgelaten over ook het aantal spoeddebatten. Ik heb mij ook wel eens kritisch uitgelaten over het aantal vragen. Als wij dagelijks tientallen schriftelijke vragen gaan stellen, moeten wij ons afvragen of wij het goed hebben georganiseerd. Dan hadden wij misschien ergens een algemeen overleg moeten houden. Er is wel sprake van een zekere inflatie met betrekking tot schriftelijke vragen, het melden van mondelinge vragen en spoeddebatten. Daarmee doen wij onszelf tekort. Daarmee worden de instrumenten ook bot. Ik zou graag zien dat wij een en ander zo organiseren dat de noodzaak om een spoeddebat te houden en om continu vragen te stellen, vermindert. Ik heb wel eens wekenlang geen vragen gesteld en vervolgens in één week drie. Ik vroeg mijzelf toen af of ik aan het hypen was. Dat was niet het geval. Ik vond drie keer een moment waarop ik vond dat ik echt informatie nodig had. Uiteindelijk beslist het individuele Kamerlid.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik heb er toch nog behoefte aan om een vraag te stellen over de 30 ledenregel. Wij hebben het er eerder over gehad, ook naar aanleiding van een opmerking van de heer Bosma. Wij zitten toch met een punt. Straks kunnen de fracties van de SGP, de ChristenUnie en de PvdD met samen negen zetels – ik ben echt voor basisdemocratie – in de voorgestelde constructie een spoeddebat aanvragen,

maar bijvoorbeeld de SP-fractie samen met de PVV-fractie – ik noem maar eens een willekeurig voorbeeld – niet. Er klinkt enige wispelturigheid – ik noemde het straks filosofie en vaag – in de beantwoording. Als de ene de vraag over deze kwestie stelt krijgen wij een antwoord, maar als de andere deze stelt, krijgen wij weer net een iets ander antwoord. De Voorzitter zal, net als de heer Aptroot, weten dat dit een belangrijke kwestie is in de Kamer. Wij moeten vooraf weten hoe nu precies de vork in de steel zit. Ik vraag de heer Aptroot nogmaals om helder hom of kuit te geven wat betreft deze kwestie. Het blijft echt te vaag en de wispelturig. Ik zou een constructie waarin bijvoorbeeld de fracties van de PVV en de SP niet meer gezamenlijk een spoeddebat kunnen aanvragen niet goed vinden.

De heer **Aptroot** (VVD): Ik begrijp die gedachte, want dan gaat de drempel zomaar naar boven. Mevrouw Van Gent kan het wispelturig vinden, maar ik heb mijn gedachten hier gewoon open op tafel gelegd dat ik zo'n combinatie van drempel qua leden of drempel qua enkele fracties zou toejuichen. Mevrouw Van Gent schetst zelf ook dat het betekent dat in een aantal situaties de mogelijkheid van een spoeddebat en een interpellatie ruimhartiger is voor kleine fracties. Maar als middelgrote of grote fracties daar bezwaar tegen hebben, gaat het niet door. Ik denk dat het wel goed is dat wij er open met elkaar over praten. Ik zou het niet goed vinden als ik nu even, op basis van een opmerking van een paar leden, zou zeggen: daar wil ik niet meer over praten. Als de Kamer de 30 ledenregeling wil handhaven, dan doen wij dat, maar ik denk dat het verstandig is om als wij praten over ons eigen functioneren gewoon eens wat alternatieven in een open debat naast elkaar te leggen. Ik heb geprobeerd om daaraan een bijdrage te leveren. Ik begrijp dat mevrouw Van Gent zich in het voorbeeld dat zij noemt, van PVV samen met GroenLinks, belemmerd voelt, terwijl zij dit nu wel zou kunnen. Daarin heeft zij gelijk.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Wil de heer Aptroot nu verandering, ja of nee? Als Voorzitter speel je daarin een voortrekkersrol. Wil hij de drempel van 30 leden nu wel of niet verhogen? Daarop wil ik gewoon een helder antwoord. Ik weet dat ik ook namens een aantal collega's spreek.

De heer **Aptroot** (VVD): Ja, ik wil verandering. Dat kunt u lezen in mijn brief en dat kunt u halen uit de opmerkingen die ik hier heb gemaakt, over het vragenuur en de embargoregeling. Ik wil heel wat veranderingen, ook in de organisatie van de Kamer en in het vergaderschema. Ik ga nu niet afconcluderen hoe het met de 30 ledenregeling gaat. Ik zou dat niet juist vinden. Ik zou een open debat willen. De Commissie voor de Werkwijze der Kamer komt dan aan zet en natuurlijk het Presidium ook. Als er, zoals ik nu al merkt, duidelijk bezwaar tegen is, dan veranderen wij niet. Maar ik denk dat u niets heeft aan een Voorzitter die nu zegt: ik heb allerlei ideeën in mijn hoofd, ik wil de vernieuwingsagenda kort na het zomerreces bij u brengen met concrete voorstellen, zonder dat wij dit goed hebben uitgediscussieerd. Ik sta natuurlijk open voor alternatieven. Wij zijn er alle 150 bij, want de Kamer beslist.

Dat betekent dat dit idee misschien sommige leden wat minder aanspreekt, terwijl een ander idee andere leden misschien wat minder aanspreekt. In ieder geval komt er een vernieuwingsagenda. Wij gaan kijken hoe wij beter en efficiënter kunnen werken, met de Kamer als leeuw en niet als lam. Dat is mijn bedoeling. Geeft u de Voorzitter ook de ruimte om op zijn minst hierover na te denken en u alternatieven voor te leggen. Dat ben ik van plan.

□

Mevrouw **Verbeet** (PvdA): Voorzitter. Laat ik nu eens beginnen met te vertellen wat ik van de heer Aptroot vind. Ik heb de heer Aptroot heel vaak in een debat zien optreden. Dan ziet u een gepassioneerde spreker, met passie voor het midden- en kleinbedrijf, met passie voor de Kamer van koophandel - met name voor het afschaffen daarvan - en met passie voor de files, of althans het bestrijden daarvan. Dan is het een genoegen om naar hem te kijken. Hij is werkelijk een goed, gepassioneerd volksvertegenwoordiger. Daarom vind ik het ook zo buitengewoon plezierig dat wij samen dingen naar deze mooie positie.

Toen ik mij drieënhalf jaar geleden kandideerde voor deze positie, had ik eerlijk gezegd niet echt een idee wat nu de hoofdbestanddelen van de taak zouden zijn. En soms krijg je die ook een beetje van buitenaf aangereikt. Dat het de afgelopen jaren eigenlijk vooral is gegaan om het aanzien van het parlement bij de burger en om de positie van het parlement ten opzichte van het kabinet, kun je je op dat moment niet voorstellen. Je neemt je voor om gewoon een goede Voorzitter te zijn in de tradities van de Voorzitters die ik heb meegemaakt en die ik heb bewonderd. Zo ben ik eraan begonnen. Inmiddels weet ik natuurlijk wel een beetje meer.

Ik wil daarom beginnen met de casus die mij werd voorgelegd door de geachte collega Bosma. Dat zal mij geen tweede keer overkomen. Als er iets is waarvoor ik sta, is het het opkomen voor de rechten van minderheden en ervoor opkomen dat alles in dit parlement moet kunnen worden besproken. Dat geldt ook voor dingen die buitengewoon ongemakkelijk zijn. Ik meen dat ik er de afgelopen drieënhalf jaar voortdurend de gelegenheid voor heb geboden. Ik heb toen, zeker in de beeldvorming, een aantal dingen gedaan die ik met de kennis van nu - dat is inmiddels een gevleugeld woord - anders zou doen.

De heer **Bosma** (PVV): Mede namens Sytze Fritsma en Filips de Goede dank ik u voor dit antwoord.

Mevrouw **Verbeet** (PvdA): Dank u zeer. De heer Bosma heeft het ook gehad over de aankleding van deze zaal. Ik ga de sprekers maar af en probeer daarbij ook om u nog een beetje wakker te houden. In deze zaal zien wij 151 leeuwen. Niet hier, want wij hebben een dualistisch systeem. Kijk achter u. Op uw stoel staat een prachtige leeuw, met een kroon. Mij dunkt dat wij daarmee laten zien dat wij hier in het Nederlands parlement zijn. Ik heb begrepen dat is nagedacht over het groene gras en de blauwe zee. Ik wijs ook op de prachtige schildering van Rudy van de Wint. Andere parlementen kijken er soms met jaloezie naar dat wij op deze manier onze typische, Nederlandse en hooggewaardeerde schilderkunst een plek hebben gegeven in dit parlement.

Alle voorstellen voor verbetering zijn altijd welkom. De heer Pechtold heeft wel eens ideeën geopperd over een

betere opstelling in deze zaal. Ik zie alle kritiek en iedere klacht als een gratis advies. Ik wil er altijd graag met u over denken. Ikzelf heb op dit moment geen ideeën om het nog mooier te maken. Ik zal soms een sieraad dragen dat bijvoorbeeld herinnert aan de wedstrijden die wij op dit moment spelen, maar veel verder zal ik niet gaan.

Ik wens de heer Schouw van harte geluk met zijn maidenspeech. Dat had ik eerder moeten doen. Hij vroeg wat mijn passie is voor het parlement. Ik heb drieënhalf jaar geprobeerd mijn passie voor het parlement uit te dragen. Ik vind het zo aardig dat ik de afgelopen dagen buitengewoon veel brieven van burgers heb gekregen. Dat is mede het geval dankzij de tegenkandidaat. Zij zeggen mij dat ik hen echt heb bevestigd in het idee dat ik opkom voor de volksvertegenwoordiging. Die wordt in de peilingen trouwens altijd nog net iets beter gewaardeerd dan de Nederlandse regering. Van mij mag dat voor allebei beter. Het is echt zo dat de volksvertegenwoordiging nog net iets meer het vertrouwen geniet van de samenleving dan het kabinet. Het is voor beide partijen geen eindpunt; het kan altijd beter. Ik probeer dus een positieve en opgewekte toon te vinden. Als mensen zeggen dat het allemaal niet deugt, zeg ik: vroeger ging men elkaar met zwaarden te lijf en tegenwoordig doen wij het met woorden, dat is toch pure winst? Ik wijs ook op het feit dat het parlement gevarieerd is en een afspiegeling is. Dan krijg je de discussie over de voorbeeldfunctie. Dat is absoluut waar. Aan mijn gezicht zal men immers kunnen zien dat ik soms heel veel moeite heb met de manier waarop hier op de man gespeeld wordt en niet op de bal. Dat vind ik niet goed. Wij moeten eraan werken dat dit niet gebeurt. Als Voorzitter probeer ik uit te stralen dat ik trots ben op onze democratie en op ons parlement. Ik denk dat wij naar buiten toe allemaal weleens een beetje beter als ambassadeurs van ons parlement zouden kunnen optreden.

Wat zijn mijn eigen resultaten? Laat ik beginnen met iets wat niet genoemd is, maar wat ik zelf belangrijk vind. Ik lijk wel een minister. Die begint ook altijd met wat hij zelf belangrijk vindt. Ik ben ontzettend blij dat ik zo veel meer jongeren in de Kamer gekregen heb. Het aantal jongeren op de publieke tribune is verdubbeld. Iedere keer probeer ik samen met de Kamer aandacht te besteden aan gedenken en herdenken. Ik probeer in de Statenpassage grote groepen mensen over allerlei onderwerpen bijeen te brengen om te laten zien dat de parlementaire democratie er voor hen is en dat wij hier niet voor onszelf zitten. Dat is ... Ik zie dat de VVD-fractie een beetje is afgeleid. Dat is niet erg. Even een moment van ontspanning tussen al die snuffelstages door, dat begrijp ik best ...

(geroffel op de bankjes)

Mevrouw **Verbeet** (PvdA): Dat is volgens mij iets wat wij ons altijd moeten voorhouden: wij zijn hier niet voor onszelf. Dat zie ik ook als de hoofdtaak van een Voorzitter. Het is tevens de belangrijkste taak van het Presidium en van commissievoorzitters. Men moet met ons naar buiten kijken. Wij moeten kijken naar wat mensen van ons verwachten. Dat is de taak van de Voorzitter. Het is tevens de taak van de Voorzitter om de Kamerorganisatie te inspireren om iedere keer weer aan de slag te gaan om ervoor te zorgen dat wij ons werk zo goed mogelijk doen.

De afgelopen periode zijn er heel grote opgaven op de Kamerorganisatie afgekomen. Noem maar het spanningsveld tussen een veilige Kamer en een open Kamer; een transparante democratie, goed gastheerschap enerzijds en ervoor zorgen dat alle leden veilig over de gangen kunnen lopen anderzijds. Dat spreekt niet vanzelf, dat vraagt een enorme inspanning van de organisatie. Ik vind dat men dat heel goed doet. Er zijn vast kritiekpunten. Ik vind het jammer dat men niet meer gebruikmaakt van de mogelijkheid om mij daarop aan te spreken. Ik denk namelijk dat iedereen – ik kijk een aantal mensen aan die nu niet kijken – weet dat als men zich bij mij meldt met dingen die niet goed gaan, ze misschien niet de dag zelf, maar wel de dag daarna opgelost zijn. Dat is volgens mij de enige manier waarop je als Voorzitter kunt functioneren. De Kamer heeft geen behoefte aan een Voorzitter die directeur van de organisatie gaat spelen. Daar heeft zij het immers te druk voor. Zelfs de Presidiumleden hebben vaak portefeuilles die het hun onmogelijk maken om de dagelijkse organisatie van de Kamer goed te laten verlopen.

Een van de dingen die nieuw is en die wij voorheen niet kenden omdat het niet nodig was, is het feit dat wij, ook ingeval er iets gebeurt wat wij geen van allen wensen en willen – soms houden wij er ons hart voor vast – kunnen beschikken over een andere vergaderlocatie. De missie van deze Voorzitter is dat, wat er ook gebeurt in ons land, de parlementaire democratie altijd doorgaat. Daarom heb ik de afgelopen jaren er onder andere voor gezegd dat wij ook voorbereid zijn op heel ernstige situaties zodat wij op een andere plek in Den Haag gewoon kunnen doorvergaderen. Dat zijn dingen waarover je niet met elkaar van gedachten wisselt. Dat moet je over beveiliging überhaupt niet doen. Het moet echter wel kunnen. Onze vergaderingen zullen nooit belemmerd worden door mensen die het niet goed voor hebben met onze democratie. Dat betekent dat alle leden in dit huis, maar ook daarbuiten, gewoon hun mening kunnen geven over alle onderwerpen waar zij een mening over hebben.

Een ander succes van mijzelf, want je moet jezelf op zo'n middag een beetje presenteren, is de extra steun die naar de fracties is gegaan, nadat wij in de reflectie hebben vastgesteld dat het ambt van Kamerlid zwaar is en dat al die media die ons meer in contact brengen met het publiek, ook voor extra werklast zorgen, bijvoorbeeld omdat mensen heel graag onmiddellijk antwoord willen hebben op e-mails. Daarom is in de afgelopen periode 3,75 mln. extra naar de fracties gegaan. Dat is 0,5 fte per Kamerlid op schaal 10. We zijn ons dus echt ervan bewust dat de leden extra steun nodig hebben om goed te kunnen functioneren.

Ik kom op de 30 ledenregel voor spoeddebatten. Ik vind dat de Kamer het zichzelf soms heel moeilijk maakt. Eigenlijk zit het voornaamste probleem in het woordje "spoed". Dat heeft mijn zeer gewaardeerde voorganger, de heer Frans Weisglas, allemaal goed bedoeld, en ook goed bedacht, want het is belangrijk dat minderheden onderwerpen op de agenda kunnen zetten. Ik sta daar pal voor. Het is echt een recht van de Kamer en de Voorzitter moet daarvoor opkomen. Maar spoed hebben wij niet altijd in de hand. Eerder is hier al gezegd, volgens mij door alle woordvoerders, dat debatten over wetgeving echt altijd door moet gaan.

Spoeddebatten zijn wel altijd gehouden. Soms niet zo spoedig als de Kamer had gewenst, maar ze zijn wel

gehouden. Voor zover ik weet, is er nog nooit een spoeddebat over een reces heen getild omdat het niet gehouden kon worden. Het is wel eens zo dat spoeddebatten door de intelligentie van de Kamer zelf omgezet zijn in een spoedoverleg dat eerder op een andere plek georganiseerd kon worden en afgerond kon worden met een spoeddebat.

Ik heb na het reflectieproces, waarin wordt gepleit voor meer selectiviteit bij het aanvragen van spoeddebatten, gemerkt dat het eigenlijk niet zo'n vreselijk groot probleem is. Misschien had u allen niet verwacht dat ik dat zou zeggen. We hebben nu een werkvoorraad van vier spoeddebatten. Waarschijnlijk kan ik die allemaal afdoen vóór het zomerreces. De leden hebben mij gevraagd om af en toe te helpen bij het organiseren en ook om te adviseren om een spoeddebat toch in een algemeen overleg om te zetten. Ik heb niet gemerkt dat dit in de praktijk tot grote problemen heeft geleid. Ik heb met alle woordvoerders altijd een goede understanding gehad. Als ze vroegen om een spoeddebat, en ik zei dat ze het misschien eerder voor elkaar konden krijgen in commissieverband, is mijn ervaring dat ze daar altijd een open oor voor hadden. Ik wil problemen dus ook niet groter maken dan ze zijn.

In die zin zal ik dus niet actief tasten aan de 30 ledenregel. Althans, de Kamer zal van mij geen initiatieven zien op dat punt. Als de Kamer in meerderheid iets anders beslist, ben ik als Voorzitter natuurlijk altijd gehouden om het reglement uit te voeren. Ik zal echter geen initiatieven nemen, omdat ik het in de praktijk geen groot probleem vind. Er is eenmaal in deze Kamer een spoeddebat in plaats gekomen van wetgeving. Dat was toen de beveiliging van mevrouw Verdonk aan de orde was. Iedereen van u wilde dat spoeddebat toen onmiddellijk na het vragenuur houden en dat is ook gebeurd.

De heer **Bosma** (PVV): Dat lijkt me helder. Als we de vijf eerste letters van het woord "spoeddebat" schrappen, komt kandidaat Verbeet als Voorzitter Verbeet niet met nieuwe voorstellen op dat gebied. Daar ben ik erg blij mee.

Mevrouw **Verbeet** (PvdA): Je kunt het "minderheidsdebat" of een "actueel debat" noemen, maar we moeten niet denken dat we daar iets mee oplossen, want dan geef je iets gewoon een andere naam. Daar hebben we in dit land ook een traditie in. We hebben dit bedacht, met dank aan de heer Weisglas, om de minderheden in deze Kamer ook de mogelijkheid te geven om te agenderen, als het meerderheden soms uitkomt om over dingen voorlopig maar liever niet te spreken.

De heer **Van Raak** (SP): Ik ken deze Voorzitter ook als iemand die opkomt voor de rechten van minderheden en die niet wil morrelen aan de 30 ledenregel. Daar ben ik heel blij mee. Ik heb een suggestie. In de praktijk is het probleem niet zo groot en is de agenda niet overladen met debatten. Als iets echt spoed heeft, kan het ook in de Thorbeckezaal of in een andere zaal. Wat is daar nu op tegen? Dit gebouw is in zijn geheel het parlement.

Mevrouw **Verbeet** (PvdA): Zeker! Ik heb dat heel vaak proberen uit te leggen. Ik ben blij dat wij het daar nu over eens zijn.

De heer **Van Raak** (SP): Om te voorkomen dat er een misverstand is, wil ik verduidelijken dat het heel goed mogelijk is een andere zaal als plenaire zaal in te richten. Daar kunnen dan ook spoeddebatten gehouden worden. Hier wordt een debat gehouden, maar daar wordt ook een debat gehouden.

Mevrouw **Verbeet** (PvdA): Nu maakt u zich er zelf schuldig aan iets anders te noemen. Als wij een algemeen overleg hebben op de kortst mogelijke termijn en dat diezelfde dag kunnen afronden met moties in de plenaire zaal – volgens mij geef ik daar altijd gelegenheid voor – kunnen wij de plenaire zaal als plenaire zaal houden. Een commissiezaal moet een commissiezaal blijven. Anders wordt het mij te ingewikkeld. Ik wil de vergaderingen namelijk ook graag allemaal zelf voorzitten. Dat was een andere vraag van een van de leden. Ik wil zo veel mogelijk de vergaderingen hier in huis voorzitten. Ik vertegenwoordig de Kamer met liefde in het buitenland en dat zal ik blijven doen, maar de eerste taak van de Voorzitter ligt in dit huis en nergens anders. Dat heb ik de afgelopen jaren geprobeerd te doen. Ik wil zoveel mogelijk mensen naar dit huis toehalen, ook ambassadeurs en mensen uit andere landen. De taak van de Voorzitter ligt voornamelijk in de plenaire zaal en behelst het goed leiding geven aan de vergaderingen. Dat komt mooi uit, want dat vind ik ook het leukst om te doen.

Dan kom ik op de EU. Het is een buitengewoon mooie ontwikkeling dat de deelnemende landen in de EU zelf veel meer invloed kunnen uitoefenen op Europese besluitvorming. Daarvoor hebben wij bij het Verdrag van Lissabon de mogelijkheden van de oranje en gele kaart gekregen. Wij hebben een medewerker in Brussel die voor ons heel precies volgt wat er allemaal aan de orde is en de commissies onmiddellijk inseint wanneer zij moeten gaan opletten. Wij hebben een commissie die over de subsidiariteit gaat en snel een advies geeft en aangeeft waar wij eventueel een voorbehoud moeten maken. Dan kan er onmiddellijk een brief naar Brussel. Het belangrijkste aan invloed hebben is dat je weet wat er gebeurt; een korte klap, snelle actie en zorgen dat je geen tijd laat verglijden. Ik zie veel mogelijkheden in videoconferencing om contact met elkaar te hebben, zodat wij ook een beetje kunnen stoppen met het reisbureau. Het irriteert mij wel eens een beetje dat heel veel mensen voortdurend onderweg zijn. Afgezien van het feit dat ze hier dan niet zijn, denk ik dat het ook veel efficiënter is om het contact via video te laten verlopen. Dat werkt ook. Wij gaan nu met een proefinstallatie werken. Dat is nog niet helemaal goed genoeg, maar als dat goed werkt, moeten wij dat op een veel professionelere manier gaan doen. Dit is wat ik over dit onderwerp wilde zeggen. Het moet dus snel. Via IPAC's en de vaste vertegenwoordiger moeten wij weten wat er allemaal gebeurt. Volgens mij hebben wij op dit terrein met de vaste adviseurs van alle commissies die speciaal op het Europees terrein actief zijn, heel goede voortgang gemaakt.

Ik ga nu net als de heer Aptroot kijken of ik niets ben vergeten. De heer Schouw vroeg naar een plan van aanpak voor de vernieuwing. Dat ga ik als een speer doen en dat kan hij in september tegemoet zien.

De vragen over het budget en over extra geld voor de Kamerfracties heb ik volgens mij beantwoord. Waar alle overheden moeten bezuinigen, moeten wij wel reëel zijn

en niet denken dat wij heel veel meer geld kunnen uitgeven. Het budget voor onderzoek is tot op heden nog nooit één jaar uitgeput geweest. Zelf alle mensen in dienst nemen heeft voordelen. Je kunt ze namelijk meteen inzetten. Het heeft ook nadelen. Soms gaat het om heel specifieke kennis. Ik noem als voorbeeld het onderwerp auteursrechten waarvoor wij dit jaar kennis van buiten hebben binnengehaald. Je kunt niet alle kennis in huis hebben. Dan zouden wij apparaten moeten opbouwen die vergelijkbaar zijn met departementen. Dat moeten wij volgens mij niet willen. Het kan nuttig zijn om dat te doen. De schoonmaak is op dit moment de enige taak die is uitbesteed. Daar is een heel lange discussie over aan voorafgegaan. We hebben geprobeerd om een contract te maken dat recht doet aan een goed werkklimaat voor medewerkers. Daar is echt aan gewerkt. We hebben alle punten nog eens gecheckt met de actiepunten van de FNV. Naar ons beste weten komen wij daaraan tegemoet. Het contract geldt voor vier jaar. Ik vind het niet goed om nu te zeggen dat wij dat contract ter discussie stellen. Ik vind wel dat je altijd moet kijken of het werkt zoals je had gewild. Ik vind dat we na vier jaar opnieuw een afweging moeten maken: is dit het beste of niet? Op dit moment kunnen wij geen contractbreuk plegen, want het contract ligt er. Dat is noch voor de mensen, noch voor de organisatie goed.

Naar mijn weten hebben wij verder geen andere taken uitbesteed. Daar streef ik ook niet naar. Omdat we met piekuren te maken hebben, zetten we voor de beveiliging af en toe mensen van buiten in. Dat zal ook straks met de verhuizing in het weekend van 7 en 8 augustus gebeuren. Je huurt dan mensen van buiten in. Ik neem aan dat u thuis ook niet altijd een verhuizer in dienst hebt, alhoewel het voor sommige huizen een voordeel zou zijn.

Over de embargoregeling wordt al lang gediscussieerd. Vorige keer was er ook een discussie over. Toen hebben alle kandidaat-Voorzitters zich uitgesproken voor een level playing field: alle deelnemers aan de beschouwingen kunnen zich in gelijke mate voorbereiden. Inmiddels ligt er een Kamerbrede motie van mevrouw Van Gent. In het Presidium is vastgesteld dat wij ons daar ook aan houden. Deze motie gaat nog een stap verder. Daarin wordt namelijk bepleit dat de stukken op vrijdag openbaar gemaakt worden. Je zou in dat geval onderscheid moeten maken tussen de openbaarmaking van de begrotingen en van de troonrede, want de koningin mag natuurlijk op geen enkele wijze in verlegenheid gebracht worden dat zij oud nieuws zou vertellen. Althans, daar zou ik niet verantwoordelijk voor willen zijn. De Kamer heeft dus deze uitspraak gedaan. Ik zal – zoals u mij kent – ook staan voor de uitvoering van de motie van mevrouw Van Gent.

Eerder heeft de minister-president ons actief een voorstel aangeboden. Toen kregen wij het verwijt dat wij de Grondwet niet zouden volgen. Wij zouden allerlei dingen doen die eigenlijk niet kunnen. Daarom heb ik advies gevraagd aan een staatsrechtgeleerde. Die heeft mij verzekerd dat er een verschil is tussen openbaarmaking van stukken en indienen van stukken bij de Kamer. In dat verschil zit de ruimte om zonder de wet tekort te doen toch tegemoet te komen aan goede informatieverstrekking aan alle Kamerleden op hetzelfde moment. We weten immers allemaal dat de partijen die op dat moment deel uitmaken van een coalitie, een voorsprong hebben op andere. Dat is niet goed in een parlement, waarin alle leden gelijke kans moeten hebben om bij de algemene politieke beschouwingen op te komen voor de belangen van degenen die zij in de Kamer vertegenwoordigen. Ik ga opnieuw het gesprek aan met de minister-president. Ik hoop dat ik dit met uw steun naar tevredenheid kan afronden.

Ik wil nog iets zeggen over het vragenuur. Ik wil met u nog eens kijken of we een deel van de behoefte aan spoeddebatten kunnen wegnemen door het vragenuur op slimmere wijze te organiseren. Ik heb een heleboel vragenuren in andere landen bekeken. Het is trouwens niet de eerste keer dat de Kamer daarover gaat nadenken. Tot nu toe is het nooit gelukt om voor een alternatief een meerderheid te krijgen. Toch wil ik nog wel eens mijn hersens kraken en met de commissie voor de Werkwijze kijken naar een iets dynamischer vragenuur met kortere antwoordtijden voor de regering. Het zijn nu vijf minuten, die vaak ook nog overschreden worden. Er zijn echt een paar bewindslieden die je wel heel bruusk moet onderbreken, omdat je denkt dat zij echt nooit ademhalen. Normaal houd ik wel eens een adempauze, maar sommigen doen het meer als een manier om de spanning op te bouwen naar het volgende punt. Dan denk je dat je kunt onderbreken, en dan ... Het is dus echt niet zo simpel, maar het zou korter kunnen.

Dit is een goed onderwerp om te bespreken in de eerste gesprekken die een nieuwe Voorzitter altijd heeft met de bewindslieden in een nieuwe periode. Beantwoord de schriftelijke vragen snel want anders wordt het een mondeling vraag, wees kort, lees geen ambtelijke stukken op, reageer direct op de vragen van de leden en niet met ellenlange inleidingen en wees in Nederland. Het lastigste met de planning van de vergaderingen onder dit kabinet was nog dat de bewindslieden ontzettend graag in het buitenland waren. Wij hebben er zeker ook de afgelopen maanden wel eens wat moeite mee gehad om de agenda te plannen, gewoon bij gebrek aan aanwezigheid van, ik moet het toegeven, een beperkt aantal bewindslieden.

Voorzitter. Hiermee heb ik de vragen wel zo'n beetje beantwoord.

De **voorzitter**: Ik dank beide kandidaten. Ik neem aan dat er geen behoefte is aan een tweede termijn. Ik wil de vergadering voor tien minuten schorsen, omdat er fracties om fractieoverleg hebben gevraagd.

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Graag 20 minuten.

De heer **Bosma** (PVV): Ik wilde om een halfuurtje vragen, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik steek de stok een beetje in het midden. U vraagt een halfuur, ik bood tien minuten. Kunnen wij er met 20 minuten uit zijn? Ik laat dan meteen de stemmingsbel gaan. Wij gaan dan meteen stemmen. Het is een schriftelijke stemming, dus het is een uitgebreide procedure.

De vergadering wordt van 17.50 uur tot 18.10 uur geschorst.

De **voorzitter**: Aan de orde is thans de verkiezing van de Voorzitter. De stemming vindt plaats conform de artikelen 74 tot en met 83 van het Reglement van Orde. Ik ga

ervan uit dat iedereen de presentielijst heeft getekend. Er zijn 148 handtekeningen geplaatst.

Ik benoem tot stemopnemers de leden Blok, Dijksma, De Roon en Atsma. Ik verzoek de heer Blok het voorzitterschap op zich te nemen. Ik verzoek de stemopnemers om aan de tafel in het midden van de zaal plaats te nemen.

Ik verzoek de bodes de oranje stembriefjes uit te delen. De leden worden geacht op het stembriefje één naam te schrijven. Briefjes met meer namen of met namen van niet-leden van de Kamer zijn ongeldig en tellen ook niet mee voor de berekening van het aantal stemmen dat nodig is voor het behalen van de volstrekte meerderheid.

Ik verzoek de griffier van ieder lid de naam voor te lezen. De leden dienen op die oproep te reageren door op te staan en zich naar het stembureau te begeven, waar het stembriefje in de daarvoor bestemde bus kan worden gedeponeerd. Zo wordt voorkomen dat u als afwezig wordt afgekondigd. Ieder lid brengt het stembriefje persoonlijk naar de stemopnemers. Om gedrang te voorkomen, worden de namen in een langzaam tempo afgeroepen. Ik verzoek de leden om bij het stembureau aan te sluiten bij de voorganger en niet voor te dringen, want de stemmen moeten ook worden geverifieerd. Voorts wordt het op prijs gesteld als de leden niet alleen niet met elkaar spreken, maar dat zij ook hun plaats weer innemen in de bankjes. Ik verzoek hen dus niet door de zaal te lopen of de zaal te verlaten tijdens de stemming. Dat is bevorderlijk voor het proces en de overzichtelijkheid van het geheel.

Mijn stembriefje zal door de Kamerbewaarder bij de stemopnemers worden gebracht. De stemopnemers zelf zullen aan het slot hun stem uitbrengen.

De eerste stemronde, wat mij betreft ook de enige, is een vrije ronde. Dat betekent dat de leden hun stem mogen uitbrengen op alle leden. Ik verzoek de griffier om te beginnen met het voorlezen van de namen.

(De griffier roept de namen van de leden af voor het uitbrengen van hun stem.)

De vergadering wordt enige tijd geschorst.

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan de voorzitter van het stembureau, de heer Blok.

De heer **Blok**, voorzitter van het stembureau: Voorzitter. Er zijn in totaal 148 stemmen uitgebracht, waarvan 94 op mevrouw Verbeet en 54 op de heer Aptroot.

(applaus)

De **voorzitter**: Met u constateer ik dat mevrouw Verbeet is herkozen als Voorzitter van deze Kamer.

Ik dank de leden van het stembureau voor hun werkzaamheden en onthef hen van hun taak. Ik vraag hen om weer plaats te nemen in de zaal. Ik dank de heer Aptroot voor het feit dat hij zich heeft willen kandideren ...

(applaus)

De **voorzitter**: Ik had nog een mooie volzin in gedachten, maar het hoeft niet meer!

Ik vraag de oude en nieuwe Voorzitter, haar plaats in te nemen.

(applaus)

Voorzitter: Verbeet

De **voorzitter**: Het enige voordeel in vergelijking met de vorige keer is dat ik nu weet hoe ik de knopjes moet bedienen!

Dames en heren. Ik begin met Willibrord zeer te danken voor zijn deskundige leiding van dit toch voor de deelnemers ingewikkelde proces, want ik kan u zeggen dat het niet went. Zeer veel dank aan de collega's voor het vertrouwen dat zij voor de tweede keer in mij hebben uitgesproken. Ik zal echt goed nadenken over de vragen die ik niet heb beantwoord, en zien hoe ik nog meer in hun geest kan handelen. Zoals bekend gaat het om een goed debat en om dingen die wij hier doen voor mensen. Maar laat ik ook Charlie, sorry, mijnheer Aptroot bedanken. Heb je net uitgelegd dat je niet mag tutoyeren, doe ik het toch! Bedankt dat je de moed – anderen hebben het ook zo genoemd – hebt gehad om deze strijd aan te gaan. Het is namelijk goed dat de Kamer haar eigen Voorzitter kiest en het is goed dat je zeker weet dat je het vertrouwen hebt, omdat je anders die klus niet kunt klaren. Die kans heb je nu geboden. Je hebt niet gewonnen. Daar kan ik ook niets aan doen – het zou te ver gaan als ik dat jammer zou vinden – maar volgens mij kunnen we samen een heel goede tijd hebben in deze nieuwe Kamer, wat voor iedereen geldt. Volgens mij moet ik er gewoon een punt achter zetten en de vergadering sluiten.

Sluiting 18.54 uur